

Til
Uddannelsesstyrelsen

Dokumenttype
Rapport

Dato
November 2011

ANALYSE AF SMIDIGE OVERGANGE I UDDANNEL- SES- OG BESKÆFTIGEL- SESSYSTEMET

ANALYSE AF SMIDIGE OVERGANGE I UDDANNELSES- OG BESKÆFTIGELSESSYSTEMET

Revision 1
Dato 2011-11-29
Udarbejdet af Runa Bjørn, Nana Maria Bagge Svendsen, Mette Moes
Kontrolleret af Thomas Jordan Johansen
Godkendt af Mikkel Thøgersen
Beskrivelse [T]

INDHOLD

1.	Indledning	1
1.1	Læsevejledning	3
1.2	Rapportens disposition	5
2.	Resumé og præsentation af barrierer	7
3.	Tværgående økonomisk analyse	10
4.	Barriereanalyse og løsningsforslag	13
4.1	Tværgående barrierer	13
4.2	Barrierer ved overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse – overgang 1, 2 og 3	26
4.3	Barrierer ved overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse – overgang 4	31
4.4	Barrierer ved overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed – overgang 5-6 og 8-9	34
4.5	Barriere i overgangen til efter- og videreuddannelse – Overgang 7 og 10	37
4.6	Løsninger til brug på overgangen til efter- og videreuddannelse	38
5.	Personas	40
5.1	Amanda – 19 år – ordblind – overgang fra folkeskole til efterskole og senere ungdomsuddannelse	40
5.2	Jakob – 35 år – har muskelsvind – overgang fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse eller ledighed	44
5.3	Jan 29 år – ordblind – overgangene fra ledighed til uddannelse til ledighed	46
5.4	Thomas 33 år – stærkt svagsynet – overgangene videregående uddannelse – sabbatår – job	48
5.5	Hanne – 47 år – hjerneskeramt og har tinnitus – overgangene beskæftigelse – ledighed – efter- og videreuddannelse	51

Bilag 1- 4: Kataloger over typer af hjælpemidler og praksis i forhold til deres anvendelse

Bilag 5: Analysens metode

Bilag 6: Litteraturliste

1. INDLEDNING

I forlængelse af den tidligere undervisningsministers tilkendegivelser på et åbent samråd den 26. april 2011 er der nedsat en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for flere ministerier, KL og Danske Handicaporganisationer. Arbejdsgruppens opgave er at kortlægge barrierer ved overgange mellem forskellige uddannelser, ved overgangen mellem uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet og ved overgang fra uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet til ledighed, samt at foreslå fremtidige løsningsmodeller.

Indeværende analyse skal på ovenstående baggrund fremkomme med løsningsforslag til, hvordan der kan foretages ændringer, så brugere af hjælpemidler fremover vil opleve overgangene inden for uddannelsesområdet og mellem uddannelsesområdet og arbejdsmarkedsområdet og til eventuel ledighed som mindre bureaukratiske og mere fleksible.

Rapporten præsenterer resultaterne af den kortlægning, barriere- og konsekvensanalyse, som Uddannelsesstyrelsen på vegne af ovennævnte arbejdsgruppe har bedt Rambøll Management om at udføre i forhold til overgangene i uddannelses- og beskæftigelsessystemet. Analysen er gennemført i perioden september–oktober 2011.

Arbejdsgruppen har bestået af:

- Peter Grønnegård – Afdelingschef i Undervisningsministeriet (formand frem til oktober 2011 – herefter afløst af Jørgen Torsbjerg Møller)
- Jørgen Torsbjerg Møller – Kontorchef i Ministeriet for Børn og Undervisning (tidligere Undervisningsministeriet)
- Tina Hansen – Specialkonsulent i Social- og Integrationsministeriet (tidligere Socialministeriet)
- Anne Lyders Gade – Konsulent i Beskæftigelsesministeriet
- Louise Kornmaaler - Fuldmægtig i Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser (tidligere Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling)
- Jan Bauditz – Chefkonsulent i KL
- Thorkild Olesen – Næstformand i Danske Handicaporganisationer.

Dansk handicappolitik bygger på en forståelse af, at en funktionsnedsættelse først bliver til et handicap, når personen i sine omgivelser møder forhindringer i at udføre givne funktioner på grund af funktionsnedsættelsen, som andre problemfrit kan udføre. Et handicap er således et relativt begreb, der kan være større eller mindre alt efter omgivelsernes evne til at kompensere for funktionsnedsættelsen.

For analysen betyder denne forståelse, at en funktionsnedsættelse og kompensationsbehovet altid må ses i sammenhæng med det miljø, borgeren skal kunne fungere i. Kompensationsbehovet vil således være forskelligt fra borger til borger, og det vil også være forskelligt, hvilke hjælpemidler en borger har behov for i forskellige sammenhænge, selvom funktionsnedsættelsen er den samme¹. Eksempelvis kan en ordblind studerende på universitetet have behov for en fuldt udstyret it-rygsæk, mens den samme borger uden de store problemer ville kunne bestride et job som

¹ Se også Vejledning om hjælpemidler, biler, boligindretning mv. pkt. 50

fx pædagogmedhjælper uden en it-rygsæk. Hjælpemidler er i denne forståelse heller ikke et statisk begreb, men udvikler sig i takt med den generelle samfundsudvikling. Eksempelvis er det ikke længere usædvanligt, at studiepladser og kontormiljøer indrettes med hæve-/sænkeborde, så sådanne ikke længere betragtes som handicapkompenserende hjælpemidler, men medvirker til at øge den generelle rummelighed og tilgængelighed. De fleste gymnasieelever og universitetsstuderende råder i dag over egen pc, og selve maskinen betragtes i disse sammenhænge således ikke længere som et hjælpemiddel, mens de særlige programmer, som borgeren har brug for fortsat kan være det².

Et andet centralt begreb i dansk handicappolitik er sektoransvarlighedsprincippet, der tilsiger, at hver sektor har ansvar for at indrette sine aktiviteter, så de kan rumme de personer, der har behov for at benytte den. Det vil sige indrette sig, så borgere med funktionsnedsættelser også har mulighed for at tage fx en uddannelse, hvilket kan indebære at stille hjælpemidler til rådighed. Tanken er, at ligebehandling bedst opnås, hvis den enkelte sektor har en forpligtelse til at indrette sig på en måde, så borgerne får lige muligheder, dels fordi det giver den enkelte sektor et incitament til at indrette sig hensyntagende og rummeligt. Dels fordi den enkelte sektor har de bedste forudsætninger for at kende kravene og mulighederne for compensation netop inden for deres område³.

Sektoransvarlighedsprincippet betyder imidlertid, at ansvaret for at kompensere den enkelte borger med funktionsnedsættelse skifter, når denne bevæger sig på tværs af sektorer, og at borgeren vil blive mødt med forskellige serviceniveauer og praksis fra sektor til sektor.

Hovedparten af de barrierer, som beskrives i denne rapport, knytter sig til problemer med at få de enkelte sektorer til at spille sammen og løfte sektoransvaret på en måde, så overgangene mellem sektorer opleves som smidige, og så sektoransvarlighedsprincippet bliver til gavn ikke blot for samfundet generelt, men også for den enkelte borger.

Analysen omfatter...

Genstand for analysen er borgere med en funktionsnedsættelse, som med brug af hjælpemidler kan gennemføre en ordinær skolegang og uddannelse og senere bestride et job eller stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Efter aftale med arbejdsgruppen, er målgruppen for analysen således indsnævret til at være en delmængde af de borgere, som modtager handicapkompenserende støtte i forbindelse med skolegang, uddannelse og job⁴.

Unge, som tager den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse, er således ikke en del af analysen. Det samme gælder den store og voksende gruppe af borgere, som er præget af psykisk sårbarhed i en sådan grad, at de har behov for støtte i forbindelse med uddannelse eller job, uden at de samtidig har behov for hjælpemidler. Den del af støttesystemet, som denne gruppe af borgere benytter – eksempelvis ekstra studietid, alternative eksamensformer eller ekstra eksamenstid, mentorordninger mv. – er således ikke omfattet af analysen.

Når analysens barrierer og løsninger drøftes, er det vigtigt at huske på, at målgruppen for analysen dækker en meget bred og meget heterogen borgergruppe lige fra børn i folkeskolen til voksne på arbejdsmarkedet og på efter- og videreuddannelse og mennesker med mange forskellige typer funktionsnedsættelser og kompensationsbehov samt med forskellige vilkår og muligheder.

² Denne forståelse genfindes i WHO's værktøj til klassifikation af funktionsniveau ICF, hvori borgerens muligheder for deltagelse og funktion i hverdagslivet vægtes højt, når borgerens funktionsniveau skal fastslås. "ICF – den danske vejledning og eksempler fra praksis - International klassifikation af funktionsevne, funktionsevnenedsættelse og helbredstilstand", MarsejlsborgCentret. Udgivet af Sundhedsstyrelsen 2005.

³ <http://www.sm.dk/Temaer/socialt/omraader/Handicap/handicappolitik/Handicappolitisk-principper/Sider/Start.aspx>. "Beretning til Statsrevisorerne om handicapindsatsen på uddannelses- og beskæftigelsesområdet". Rigsrevisionen, januar 2010.

⁴ En kvantitativ analyse af handicappede børn og unges uddannelsesresultater og -mønstre viser, at det kun er 4 pct. af eleverne i analysen, som alene bruger hjælpemidler. Det overvejende flertal af handicappede elever anvender også andre handicapkompenserende ordninger såsom specialundervisning. (Capacent, 2009, s. 11). En anden Capacent-undersøgelse viser, at 28-50 pct. af de adspurgte elever og studerende på ungdoms- og videregående uddannelser, som modtager it-startpakken, også får studiestøtte ved siden af. (Capacent, 2010, s. 57).

1.1 Læsevejledning

Fokus på 10 overgange

I analysen har vi haft fokus på at indhente viden om de ti overgange, som er skitseret i figur 1 og særligt med vægt på borgernes oplevelse af barrierer. Inden for hver overgang er de identificerede barrierer kategoriseret ud fra den belastning, de udgør for brugerne, og opdelt i følgende fire kategorier af barrierer:

- Juridiske barrierer – kan eksempelvis knytte sig til, hvem der ejer et hjælpemiddel, og hvem der har ansvaret for at vedligeholde det og reparere, hvis det går i stykker
- Organisatoriske barrierer – kan eksempelvis knytte sig til måden man vælger at organisere overgangen mellem systemer – om man fx kan starte ansøgningen af hjælpemidler i god tid inden skiftet
- Økonomiske barrierer – kan eksempelvis knytte sig til, hvilke konti der skal afholde udgifterne til hjælpemidlerne – om det fx er kommunen eller Uddannelsesstyrelsen.
- Tekniske barrierer – kan eksempelvis knytte sig til de forskellige it-systemers manglende evne til at kommunikere med hinanden.

Figur 1: De analyserede overgange

Figurens farvekoder illustrerer hver en sektor med egen lovgivning. Mellem de enkelte sektorer er det muligt at vandre ad forskellige ruter. De mest gængse overgange er markeret med et tal, og uddybes i tabellen nedenfor: (For en uddybning se katalogerne i bilag 1–4).

Tabel 1: Beskrivelse af de analyserede overgange

1	Overgangen mellem folkeskolen og frie grundskoler. Denne overgang optræder, hvis et barn overgår fra folkeskole til privatskole/efterskole eller omvendt	Hjælpemidler i folkeskolen bevilges af kommunen – i praksis ofte af den lokale skole. Uddannelsesstyrelsen står for tildeling af hjælpemidler til elever i frie grundskoler	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen
2	Overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse. Ungdomsuddannelse kan både være gymnasiale uddannelser og kompetencegivende erhvervsuddannelser	Hjælpemidler i folkeskolen bevilges af kommunen – i praksis ofte af den lokale skole. Uddannelsesstyrelsen står for tildeling af hjælpemidler til elever i ungdomsuddannelser	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen.

3	Overgangen mellem fri grundskole eller efterskole og ungdomsuddannelse	Uddannelsesstyrelsen står for tildeling af hjælpemidler i begge sektorer	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen, men sagsbehandlingen går sædvanligvis hurtigere, ligesom der oftere etableres aftale om overdragelse
4	Overgange mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse	Uddannelsesstyrelsen står for tildeling af hjælpemidler i begge sektorer	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen, men sagsbehandlingen går sædvanligvis hurtigere, ligesom der ofte etableres aftale om overdragelse.
5 + 8	Overgangen fra ungdomsuddannelse hhv. videregående uddannelse til beskæftigelse	Uddannelsesstyrelsen står for tildeling af hjælpemidler til studerende på ungdoms- og videregående uddannelser. Beskæftigelsesministeriet står for tildeling af hjælpemidler til borgere i beskæftigelse	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen.
6 + 9	Overgangen fra ungdomsuddannelse hhv. videregående uddannelse til ledighed	Uddannelsesstyrelsen står for tildeling af hjælpemidler til studerende på ungdoms- og videregående uddannelser. Beskæftigelsesministeriet står for tildeling af hjælpemidler til ledige borgere, som er omfattet af et tilbud efter lov om aktiv beskæftigelsesindsats. Kommunerne står gennem service-loven, som hører under Social- og Integrationsministeriet, for tildeling af hjælpemidler til ledige borgere, der ikke er omfattet af lov om aktiv beskæftigelsesindsats	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen.
7 + 10	Overgangen fra beskæftigelse og ledighed til efter- og videregående uddannelse	Beskæftigelsesministeriet står for tildeling af hjælpemidler til ledige borgere, som er omfattet af et tilbud efter lov om aktiv beskæftigelsesindsats. Efter- og videreuddannelser befinder sig i en gråzone, hvor der ikke er lovhjemmel til at anvende de samme regler som for de øvrige voksenuddannelser	Skal som hovedregel afleveres ved overgangen, medmindre uddannelsen er et led i et ansættelsesforhold.

Analyse ud fra et borgerperspektiv

I analysen er systematisk anlagt et borgerperspektiv. Hvorvidt overgangene betragtes som smidige eller ej, afgøres således af, hvordan overgangene opleves fra borgernes side. Vi har på baggrund af det indsamlede datamateriale kategoriseret de identificerede barrierer ud fra den belastningsgrad, som brugerne giver udtryk for, at barrieren har. Vi anvender tre kategorier til vurderingen af belastningen:

- Høj belastning anvendes om barrierer, som opleves af hovedparten af de interviewede borgere, hvor barrieren er en hindring for borgerens udfoldelse, der kan medføre frafald på uddannelse eller opgivelse af deltagelse på arbejdsmarkedet.
- Middel belastning anvendes om barrierer, der opleves af hovedparten af de interviewede borgere, hvor barrieren udgør en hindring for borgerens udfoldelse, som medfører besvær for borgeren, uden at det sædvanligvis betyder, at borgeren opgiver sin uddannelse eller deltagelse på arbejdsmarkedet.
- Lav belastning anvendes om barrierer, som opleves af en del de interviewede borgere, hvor barrieren opleves som irriterende, og ikke som en reel hindring for borgerens udfoldelse.

I rapporten anvender vi udtrykket "borger" som en fællesbetegnelse for de mange forskellige roller, som en person med funktionsnedsættelse kan have på sin vej gennem systemerne; elever, lærlinge, studerende, medarbejdere, ledige mv. Denne fællesbetegnelse anvendes, hvis ikke det i den enkelte sammenhæng er tydeligt, at der er tale om en elev, en studerende, en medarbejder eller lignede mere præcise udtryk.

Datamaterialet

Analysen bygger på interview med arbejdsgruppens medlemmer og med 15 professionelle i kommuner og i uddannelses- og beskæftigelsesverdenen samt interview med 17 borgere med funktionsnedsættelse eller pårørende til borgere med funktionsnedsættelse.

Analysens foreløbige resultater blev fremlagt på en workshop for professionelle myndigheds personer, vejledere og konsulenter samt repræsentanter for organisationer d. 3. oktober i Uddannelsesstyrelsen. Drøftelser og indlæg fra denne workshop indgår ligeledes i analysen.

Herudover er der indhentet supplerende viden fra undersøgelser og rapporter. For en uddybning af analysens metode, se bilag 5 sidst i rapporten.

Kortlægning af overgange – Bilagsmateriale

I bilag 1-4 findes fire kataloger, der beskriver en række faktuelle forhold om bl.a. hjælpemiddeltyper, lovgivning, administrativ praksis i forbindelse med overgange, omfang og økonomi inden for brugen af hjælpemidler på tværs af de undersøgte overgange.

Hjælpemidlerne er inddelt i nedenstående fire grupper. I analysen er vi ikke stødt på hjælpemidler, der ikke passer ind i en af de fire grupper.

- Hjælpemidler til kompensation af funktionsnedsættelser i forbindelse med læsning, skrivning, talbehandling og strukturering af deltagelse i skolen/studiet.
- Hjælpemidler til kompensation af funktionsnedsættelser i forbindelse med synsnedsættelse
- Hjælpemidler til kompensation af funktionsnedsættelser i forbindelse med hørenedsættelse
- Hjælpemidler til kompensation af funktionsnedsættelser i forbindelse med bevægelseshandicap.

1.2 Rapportens disposition

I næste afsnit præsenteres resumé af analysen samt en bruttoliste over de identificerede barrierer.

I afsnit 3 præsenteres resultaterne af den tværgående økonomiske analyse foretaget på baggrund af oplysninger om udgifterne til hjælpemidler bevilget under SPS-støtten i 2010 i de frie grundskoler og frie kostskoler, ungdomsuddannelserne og på de videregående uddannelser.

I afsnit 4 præsenteres resultaterne af barriereanalysen og forslag til løsninger opstilles.

I afsnit 5 præsenteres fem personas, der gennem en fortælling om en typisk borger illustrerer de identificerede barrierer, som de kan opleves i et levet liv. For hver persona er der udarbejdet et

diagram, der viser personens servicerejse og de forskellige kontaktformer, vedkommende har med hjælpesystemet i de forskellige overgange.

I bilag 1-4 findes de fire kataloger.

I bilag 5 beskrives analysens metode.

2. RESUMÉ OG PRÆSENTATION AF BARRIERER

Analysen af de undersøgte hjælpemiddelområder peger på, at der på alle områder gøres en stor indsats for at sikre, at borgere med funktionsnedsættelse, der behøver hjælpemidler, så hurtigt som muligt får tildelt de nødvendige hjælpemidler. Særligt inden for de frie grundskoler, ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser, som dækkes af Uddannelsesstyrelsens SPS-ordning, gøres dette ved i vid udstrækning at anvende startpakker, særligt hvad angår it-hjælpemidler til borgere med læse- og skrivevanskeligheder, men også til borgere med syns- og hørenedsættelse, der har behov for de mest gængse syns- og hørehjælpemidler.

Kortlægningen peger også på, at langt den hyppigste praksis ved overgange er, at borgerne skal aflevere deres hjælpemidler i den sektor, de forlader, og herefter ansøge om nye hjælpemidler i den sektor de bevæger sig til.

Som det fremgår af de fire kataloger, er forpligtelsen til at yde hjælpemidler til borgere med funktionsnedsættelse, skrevet ind i den gældende lovgivning for hver sektor. Sektoransvaret er således omsat til lovgivning, så det er klart, hvem der har forpligtelsen til at tilbyde hjælpemidler. Eneste undtagelse er området for efter- og videreuddannelse for de borgere, der ikke er omfattet af lov om aktiv beskæftigelsesindsats. For denne gruppe er der ikke klart taget stilling til, hvem der skal sørge for hjælpemidler under uddannelsen, og de må ofte klare sig uden eller afstå fra efter- og videreuddannelse.

Kortlægningen og barriereanalysen peger på, at de traditionelle funktionsnedsættelser såsom syns-, høre- og bevægelseshandicap synes at være bedst tilgodeset med hjælpemidler. Særligt inden for høre- og synsområdet er der etableret specialiserede rådgivningscentre ved de regionale synscentre og kommunikationscentre⁵. For de nyere grupper af hjælpemiddelbrugere såsom personer med læse- og skrivevanskeligheder er der endnu ikke opbygget så tæt et netværk af videnscentre, der kan vejlede i den lokale sagsbehandling.

Til trods for, at der gøres en stor indsats for at minimere sagsbehandlingstider og for at sikre, at borgerne har de nødvendige hjælpemidler, viser analysen, at der er en række barrierer på tværs af de undersøgte overgange. De tre væsentligste – set med borgernes øjne – er:

Perioder uden hjælpemidler

Når hjælpemidler typisk skal afleveres ved overgangene mellem sektorer, medfører det ofte perioder, hvor borgeren står uden hjælpemidler. Disse perioder opstår, fordi den modtagende sektor først sætter gang i en sagsbehandling af en ny ansøgning om hjælpemidler, når man positivt ved, at borgeren bliver tilknyttet sektoren ved fx at være optaget på en uddannelse, være ansat i et job eller tilmeldt et jobcenter som ledig. I den periode sagsbehandlingen foregår, står borgeren typisk uden hjælpemidler og kan blive forsinket i sin uddannelse eller i at komme i gang med et nyt job. Perioderne uden hjælpemidler kan vare alt fra få uger til halve år og udgør en alvorlig barriere for gennemførelse af uddannelse og deltagelse på arbejdsmarkedet.

⁵ Der er dog også lavet undersøgelser, der viser, at disse specialiserede faglige centre siden amternes nedlæggelse er sat under pres og kan have svært ved at holde den høje faglige specialisering, hvor kommunerne hjemtager opgaverne. ("Undersøgelse af det specialiserede hjælpemiddel- og kommunikationsområde", Rambøll Management Consulting, januar 2010).

Manglende viden om funktionsnedsættelser og hjælpemidler

Fordi sektoransvarsprincippet medfører, at ansøgninger om hjælpemidler skal behandles i mange forskellige sektorer, er der også mange forskellige medarbejdere involveret i sagsbehandling af hjælpemiddelsager. Som oftest er vejledning i og sagsbehandling af hjælpemiddelsager ikke en hovedbeskæftigelse for den enkelte medarbejder, og det kan derfor være svært at opbygge den nødvendige viden om funktionsnedsættelser og deres konsekvenser for borgerne og kompensationsmuligheder. For borgerne betyder det, at sagsbehandlingen trækker ud og, at den ikke altid sker på det mest kvalificerede grundlag. Borgerne giver udtryk for selv at skulle bruge mange ressourcer på at finde rundt i systemerne og på at vejlede vejlederne.

Systemerne handler reaktivt – initiativet overlades til borgeren

De enkelte sektorer løfter deres sektoransvar for borgere med funktionsnedsættelser, men de gør det på en sådan måde, så systemerne først handler, når en borger gør opmærksom på, at han eller hun har behov for hjælpemidler. Herved overlades det ved overgangene til borgeren selv i tide at gøre opmærksom på sin funktionsnedsættelse og aktivt bede om hjælp i den nye sektor. Særligt for unge tyder analysen på, at dette eneansvar for at sikre sig den nødvendige hjælp kan medføre, at de ikke får de nødvendige hjælpemidler og dermed er i større fare for at falde fra en uddannelse eller ikke at kunne klare et job.

I tabellen nedenfor er oplistet de barrierer, som analysen peger på, og hvilke løsningsforslag, der adresserer den enkelte barriere. Barriererne listes sådan, at de barrierer, som har en høj belastningsgrad for borgerne, står øverst inden for hver kategori af barriere og dernæst barrierer af middel hhv. lav belastningsgrad.

Først nævnes de tværgående barrierer, som gælder på tværs af de undersøgte overgange. Herefter nævnes barrierer, der knytter sig til de undersøgte overgange.

Tabel 2: Bruttoliste over barrierer

Tværgående barrierer		
Hjælpemidler følger ikke borgeren ved overgang til anden sektor – snitfladeproblemer (Barriere nr. 1)	Høj	1, 2, 4, 7
Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – Perioder uden hjælpemidler (Barriere nr. 2)	Høj	1, 2, 6, 7, 8, 9
Systemerne handler reaktivt – borgeren får ansvaret for at tage initiativ og koordinere (Barriere nr. 3)	Høj	4, 6, 10
Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation (Barriere nr. 4)	Høj	4, 5, 6, 10, 11, 12
Mangelfuld instruktion i brugen af hjælpemidler (Barriere nr. 5)	Høj	4, 5
Mærker og versioner skifter hele tiden (Barriere nr. 7)	Middel	3, 11
Tvunget leverandørvalg – manglende kompatibilitet (Barriere nr. 8)	Middel	3
Overdragelse af hjælpemidler mellem sektorer er mulig, men sker sjældent (Barriere nr. 6)	Lav	2
Barrierer ved overgangen fra grundskole til ungdomsskole – overgang 1, 2 og 3		
Hjælpemidler kan først ansøges, når borgeren 1) har afsluttet den foregående uddannelse 2) er optaget på en specifik uddannelsesinstitution. Dette medfører perioder uden hjælpemidler (Barriere nr. 9)	Høj	1, 2, 4, 7, 9
Ventetid på undervisningsmaterialer (Barriere nr. 10)	Middel	4, 9, 13
Stærk decentralisering af tildelingen af hjælpemidler (Barriere nr. 11)	Middel	10, 11

Barrierer ved overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse – overgang 4		
Hjælpe midler kan først søges, når den studerende er optaget på en uddannelse (Barriere nr. 12)	Høj	1, 2, 4, 7, 9
Sagsbehandling af ansøgning skal ske i ferieperiode (Barriere nr. 13)	Høj	1, 2, 4, 7, 9
Ventetid på tilpassede studiematerialer (Barriere nr. 14)	Høj	13
Studerende der holder sabbat står uden hjælpemidler (Barriere nr. 15)	Middel	4, 7, 14
Studiematerialer udleveres i utilgængelige formater (Barriere nr. 16)	Middel	13
Barrierer ved overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed – overgang 5-6 og 8-9		
Jobcentre mangler viden om funktionsnedsættelser og hjælpemidler (Barriere nr. 19)	Høj	5, 15
Afklaring af behov for hjælpemidler og indretning i forhold til deltagelse i aktivering forsinkes pga. manglende viden om, at borgeren har en funktionsnedsættelse (Barriere nr. 18)	Middel	16
Gråzoner mellem serviceloven og lov om aktiv beskæftigelsesindsats (Barriere nr. 17)	Middel	4
Barriere i overgangen til efter- og videreuddannelse – overgang 7 og 10		
Området for efter- og videreuddannelse er ikke dækket af SPS-ordningen (Barriere nr. 20)	Høj	7, 17, 18

3. TVÆRGÅENDE ØKONOMISK ANALYSE

I analysen er der søgt fremskaffet data for udgifterne til de forskellige hjælpemiddelgrupper. Det har imidlertid ikke været muligt at udarbejde en samlet økonomisk analyse af anvendelsen af de forskellige typer hjælpemidler inden for rammerne af denne analyse. Dette skyldes bl.a., at udgifter til hjælpemidler ikke altid optræder som en selvstændig udgiftspost i regnskaber, og at de ikke inddeles på samme måde som i analysen.

Herudover gælder, at det ikke er muligt at identificere udgifter i de kommunale budgetter, som vedrører hjælpemidler til analysens målgruppe. Borgere med behov for hjælpemidler i uddannelse eller arbejde udgør kun en delmængde af de borgere, som bruger hjælpemidler. Opgørelsen kompliceres yderligere af, at nogle af udgifterne til eleverne i folkeskolerne afholdes direkte af skolen, mens en anden del afregnes via de centrale kommunale regnskaber.

Inden for lov om aktiv beskæftigelsesindsats samt serviceloven peger vores research på, at man kun kan finde frem til de samlede udgifter for hjælpemiddelområdet. Udgifterne til de enkelte typer af hjælpemidler lader sig ikke opgøre. På folkeskoleområdet kan udgifterne på hjælpemiddelområdet kun findes ved at kontakte hver kommune⁶.

I forbindelse med analysen er det dog lykkedes at skaffe oplysningerne om udgifterne i 2010 under SPS-støtten i de frie grundskoler og frie kostskoler, ungdomsuddannelserne og på de videregående uddannelser fra Ministeriet for Børn og Undervisning. Disse oplysninger præsenteres for de enkelte hjælpemiddelområder og for de enkelte sektorer i katalogerne i rapportens bilag 1-4. Nedenfor præsenteres resultaterne på aggregeret niveau.

Det første der undersøges, er antallet af borgere, der har fået bevilget hjælpemidler fordelt på funktionsnedsættelse og hjælpemiddeltype. Resultaterne præsenteres i nedenstående tabel.

Tabel 3: Antallet af hjælpemiddelbrugere fordelt på funktionsnedsættelse og hjælpemiddeltype

Læse- skrivevanskeligheder	7.211	13	56	4.111
Bevægelseshandicap	145	265	35	13
Synsnedsættelse	177	7	81	13
Hørenedsættelse	50	1	76	3
Samlet	7.583	286	248	4.140

Kilde: Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning samt egne beregninger.

Note: Antallet af brugere dækker antallet af modtagere af SPS-støtte.

"Særlige hjælpemidler" indeholder en række forskellige hjælpemidler som fx høretekniske hjælpemidler, daisyafspillere, punktapparater, læsestativer m.v.

Tabellen viser det samlede antal borgere, der har fået bevilget hjælpemidler opdelt på funktionsnedsættelse, samt hvor mange af disse borgere der henholdsvis har it-hjælpemidler, ergonomiske hjælpemidler, særlige hjælpemidler eller modtager instruktion.

En analyse af SPS-modtagerne viser, at der i alt er 11.420 borgere, der anvender et af de fire typer hjælpemidler. Opgøres disse på funktionsnedsættelse viser analysen, at den største gruppe er borgere, der har læse- eller skrivevanskeligheder (9.794). Denne gruppe udgør således ca. 86 pct. af alle hjælpemiddelbrugerne i SPS-ordningen. Den mindste gruppe skal findes inden for borgere med synsnedsættelse. Disse udgør ca. 3 pct. af de samlede hjælpemiddelbrugere, svarende til 327 borgere.

⁶ Samme udfordring mødte Deloitte i undersøgelsen af omfang og ressourceforbrug til specialundervisning i folkeskolen fra 2010 ("Analyse af specialundervisning i folkeskolen"). Her blev problemet løst ved at foretage en selvstændig undersøgelse i 12 kommuner og anvende tallene for disse kommuner til at skalere op til nationalt plan. (Deloitte, 2010).

Hvis hjælpemiddeltypen undersøges nærmere, viser tabellen, at det hyppigst anvendte hjælpemiddel er it-hjælpemiddel, som 7.583 borgere modtager, svarende til ca. 66 pct. af det samlede antal. It-hjælpemidlerne findes særligt inden for gruppen af borgere med læse- eller skrivevanskeligheder, hvor ca. 74 pct. af brugere har et it-hjælpemiddel – typisk de meget udbredte it-rygsække. Den gruppe af borgere, hvor den mindste andel har et it-hjælpemiddel, er borgere med hørenedsættelse. Her er det således kun ca. 10 pct. af hjælpemiddelbrugerne, der har et it-hjælpemiddel.

Tabellen viser endvidere, at 4.140 borgere modtog instruktion, 286 borgere har et ergonomiske hjælpemiddel, mens 248 borgere har et særligt hjælpemiddel. Instruktion dækker oftest over instruktion til it-hjælpemidlerne, hvorfor det er naturligt, at størstedelen af brugerne der modtager instruktion er borgere med læse- eller skrivevanskeligheder, da disse oftest har et it-hjælpemiddel. Endelig viser tabellen ikke overraskende, at gruppen af borgere, der har et bevægelseshandicap, oftere har et ergonomisk hjælpemiddel end de øvrige grupper af borgere.

Ud over antallet af hjælpemiddelbrugere er fokus i den økonomiske analyse på de udgifter, der kan henføres til de enkelte brugergrupper og hjælpemiddeltyper. Det skal understreges, at det udelukkende er udgifter forbundet med indkøb af hjælpemidlerne under SPS-ordningen, der indgår i analysen. Udgifter til sagsbehandling og administration i forbindelse med tildeling af disse hjælpemidler er ikke medtaget. Dette skyldes, at det inden for denne analyses rammer ikke har været muligt at estimere sådanne udgifter. Rapportens kvalitative analyse viser dog, at der oftest anvendes betydelige ressourcer i forbindelse med sagsbehandling af ansøgning og tildeling af hjælpemidler i såvel Uddannelsesstyrelsen som på de enkelte uddannelsessteder.

De samlede udgifter i forbindelse med indkøb af hjælpemidlerne fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 4: Udgifter fordelt på funktionsnedsættelse og hjælpemiddeltipe (1.000 kr.)

Læse-/skrivevanskeligheder	49.514	56	286	10.972	60.829
Bevægelseshandicap	926	1.378	302	52	2.659
Synsnedsættelse	3.870	6	779	49	4.704
Hørenedsættelse	469	9	2.564	6	3.049
Samlet	54.779	1.450	3.931	11.080	71.241

Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning samt egne beregninger.

Note: Udgifter dækker over udgifter til modtagere af SPS-støtte.

Posten "Samlet" dækker udelukkende over de samlede udgifter til de analyserede hjælpemidler. Der kan således være yderligere udgifter forbundet med brugerne til andre typer af hjælpemidler.

Som det fremgår af tabellen, er de samlede udgifter i forbindelse med de fire typer af hjælpemidler ca. 71,2 mio. kr. Disse udgifter fordeler sig mellem de forskellige brugergrupper med ca. 60,8 mio. kr. til gruppen af borgere med læse- eller skrivevanskeligheder, ca. 2,7 mio. kr. til borgere med et bevægelseshandicap, ca. 4,7 mio. kr. til borgere med synsnedsættelse, mens borgere med en hørenedsættelse tegner sig for udgifter på ca. 3 mio. kr. Tabellen viser endvidere, at it-hjælpemidler er den type af hjælpemidler, hvor udgifterne er størst (ca. 55,8 mio. kr.), mens udgifterne til de ergonomiske hjælpemidler kun udgør ca. 1,5 mio. kr.

Den store forskel på udgifterne mellem de enkelte hjælpemiddeltyper og brugergrupper er primært drevet af, at antallet af borgere med de forskellige funktionsnedsættelser er forskelligt. I det følgende præsenteres udgifter pr. borger for de fire typer af hjælpemidler inden for brugergrupperne.

Udgifterne pr. borger fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 5: Udgifter pr. hjælpemiddelbruger fordelt på funktionsnedsættelse og hjælpemiddeltype (kr.)

Læse-/skrivevanskeligheder	6.900	4.300	5.100	2.700
Bevægelseshandicap	6.400	5.200	8.600	4.000
Synsnedsættelse	21.900	900	9.600	3.800
Hørenedsættelse	9.400	9.300	33.700	2.100

Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning samt egne beregninger.

Note: Tallene er afrundet til nærmeste hundrede.

Tabellen viser, at der er væsentlige forskelle på udgifterne pr. borger alt efter funktionsnedsættelsen, hvilket afspejler, at det er forskellige typer af hjælpemidler med forskellige grader af kompleksitet og mulighed for standardisering, der anvendes til at kompensere for de enkelte funktionsnedsættelser. Det skal dog understreges, at nogle af udgifterne kun dækker over udgifter til få brugere, hvorfor resultaterne skal tolkes med forsigtighed.

Som det fremgår af tabellen, er fx omkostning pr. borger for it-hjælpemidler størst blandt borgere med synsnedsættelse (ca. 21.900 kr. pr. borger). Denne udgift pr. borger er mere end dobbelt så stor som udgifterne til it-hjælpemidler for borgere med hørenedsættelse, og mere end tre gange så stor som udgifterne pr. borger med læse- eller skrivevanskeligheder hhv. et bevægelseshandicap.

Udgifterne pr. borger til ergonomiske hjælpemidler varierer ligeledes, alt efter funktionsnedsættelse. For borgere med synsnedsættelse er udgifter pr. borger ca. 900 kr., mens den for borgere med hørenedsættelse er ca. 9.300 kr.

I forbindelse med de særlige hjælpemidler er der ligeledes stor forskel på udgifter pr. borger alt efter funktionsnedsættelsen. Den største omkostning pr. borger findes blandt borgere med hørenedsættelser (ca. 33.700 kr. pr. borger), mens den laveste omkostning pr. borger findes blandt borgere med læse- eller skrivevanskeligheder.

Endelig viser tabellen, at der ikke er den store forskel i udgifterne pr. borger for instruktion (ca. 2.100-4.000 kr.).

4. BARRIEREANALYSE OG LØSNINGSFORSLAG

I dette afsnit præsenterer vi resultaterne af barriereanalysen og de udledte løsningsforslag.

Løsningsforslagene er fremkommet dels som resultat af en projektintern inspirationsproces, dels gennem drøftelser med interviewpersonerne. Løsningsforslagene er søgt valideret enten gennem drøftelser med udvalgte interviewpersoner eller på workshoppen d. 3. oktober.

Løsningerne er i tråd med analysens kommissorium som udgangspunkt samlet set udgiftsneutrale eller forventes at give et positivt resultat set ud fra et samfundsmæssigt perspektiv. Flere af løsningerne kræver dog en investering i én sektor, mens gevinsten vil kunne høstes i en anden sektor. Løsningsforslagene vil derfor hyppigt kræve en omfordeling af ressourcer.

4.1 Tværgående barrierer

I dette afsnit beskriver vi barrierer, som går på tværs af de forskellige hjælpemiddeltyper og rækker over flere af de undersøgte overgange.

I afsnittene 4.2 – 4.5 præsenteres barrierer inden for overgangene i figur 1.

Som det fremgår af nedenstående, er hovedparten af de identificerede barrierer af organisatorisk karakter. De handler således primært om, hvordan man organiserer sig omkring overgangene og hvordan man forvalter sektoransvaret. Det er vores indtryk, at der er stor forskel på, hvordan man organiserer sig og løfter ansvaret inden for de enkelte sektorer, og for den sags skyld mellem forskellige uddannelsesinstitutioner inden for samme sektor.

4.1.1 Tværgående juridiske barrierer

Barriere 1: Hjælpemidler følger ikke borgeren ved overgang til anden sektor – snitfladeproblemer (belastningsgrad høj)

Sektoransvarsprincippet medfører, at hver sektor sørger for tildeling af hjælpemidler til borgere, der har et behov som følge af en funktionsnedsættelse. Hver sektor anvender således sine egne tildelingskriterier og normer for, hvilke hjælpemidler man tildeler, og hjælpemidlerne ejes typisk af den enkelte sektor, som så udlåner dem til borgeren (se bilag 1-4). Heraf følger også, at borgeren ved overgang til en anden sektor som hovedregel bliver bedt om at aflevere sine hjælpemidler og indgive en ny ansøgning om hjælpemidler.

De gennemførte interview peger på, at borgerne generelt oplever det som usmidigt, at man ikke kan tage de hjælpemidler med sig, som man har fået i en sammenhæng, videre til en anden sektor. Det gælder især for it-hjælpemidler, som det ofte kræver en vis indsats at lære at bruge, og som den enkelte borger ofte kan give en individuel tilpasning ved at indlægge særlige funktioner eller genvejstaster. For borgere, der oplever mange overgange, kan det således være svært at skabe kontinuitet i brugen af hjælpemidler, når disse skiftes ud ved hver overgang. Se fx fortællingen om Amanda i afsnit 5.1.

Et af argumenterne for, at systemerne er opbygget på denne måde, er, at hver sektor selv har det bedste kendskab til, hvilke krav der møder borgerne i deres sektor, og at de derfor vælger hjælpemidler, som er tilpasset disse behov. Der er derfor forskel på fx de it-hjælpemidler, man kan bruge i grundskolen og dem, man har behov for i en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse. Borgeren kan derfor være bedst tjent med at få sit behov vurderet på ny ved overgangen til en ny sektor og at få nye hjælpemidler, der passer sammen med fx uddannelsesstedets øvrige systemer.

Det er dog ikke de interviewede borgeres generelle oplevelse, at der reelt sker denne tilpasning af hjælpemidlerne. De oplever i højere grad, at hjælpemidlerne skifter, fordi der er forskellige standarder, traditioner og indkøbsaftaler. De interviewede oplever således ikke, at det er en fordel, at det er den enkelte sektor, der står for tildelingen af hjælpemidler, sådan som sektoransvaret forvaltes i dag. Borgerne oplever i stedet, at der er snitfladeproblematikker, hvor de bliver mødt med forskellige syn på deres funktionsnedsættelse og behovet for kompenserende hjælpemidler. De oplever ligeledes, at der er gråzoner mellem sektorerne, hvor det ikke er entydigt, hvem der skal tildele hjælpemidler eller betale for at få behovet for hjælpemidler udrett. Det kan fx ske ved overgangen til ledighed, eller ved overgang til efter- og videreuddannelse, hvor der endnu ikke er taget endelig stilling til, hvem der skal tildele hjælpemidler. Flere af de interviewede giver udtryk for, at de inden for de seneste år har oplevet, at disse snitfladeproblemer forværres af de stramme budgetter i de enkelte sektorer. Oplevelsen er, at man er blevet mindre villig til at påtage sig ansvaret for at tildele hjælpemidler i en tvivlsituation og i stedet forsøger at få en anden sektor til at løfte ansvaret, hvilket kan medføre lange sagsbehandlingstider for borgeren og perioder uden hjælpemidler.

4.1.2 Tværgående organisatoriske barrierer

En række af de barrierer der er peget på i analysen, er af organisatorisk karakter og knytter sig til den måde, sektoransvaret bliver løftet på.

Det er generelt, at borgerne på deres vej på tværs af de enkelte sektorer møder mange forskellige systemer og institutioner, med egne institutionelle interesser ud over at hjælpe den enkelte borger bedst muligt. Disse mange interesser gør det uklart for borgeren, hvordan beslutninger træffes, og hvordan de forskellige interesser afvejes i forhold til hans eller hendes behov. Det bliver i vid udstrækning borgerens egen opgave at finde vej mellem alle disse aktører og at navigere mellem de forskellige interesser. På denne vej støder de på en række organisatoriske barrierer, der gør overgangene mindre smidige, end de ifølge borgerne behøvede at være.

Barriere 2: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – Perioder uden hjælpemidler (belastningsgrad høj)

Interviewpersonerne peger på, at der generelt bruges mange ressourcer på sagsbehandling af ansøgninger, og at det ofte tager lang tid at få behandlet en ansøgning om hjælpemidler, da hver sektor har ansvar for at sørge for, at de træffer afgørelse på et oplyst grundlag. Et led i at oplyse sagen kan være, at borgeren bliver bedt om igen at blive testet for at fastslå funktionsniveauet, eller at der bliver anmodet om aktuelle lægeerklæringer. Hovedparten af de interviewede borgere oplever disse sagsbehandlingsskridt som unødigt bureaukratiske, da de ofte har medsendt papirer fra den foregående sektor, og nogle oplever anmodningerne som en mistænkeliggørelse af deres behov.

Oven i ventetiden i forbindelse med sagsbehandlingen ved afgørelsen om tildeling af hjælpemidler kan der ligeledes forekomme ventetid hos leverandøren på at få det bevilgede hjælpemiddel leveret.

Som en følge af de problematikker, der er beskrevet ovenfor, kan der således opstå perioder, hvor borgeren står uden de nødvendige hjælpemidler, hvis de er blevet bedt om at aflevere hjælpemidler fra den afgivende sektor, uden at der er en modtagende sektor, der samtidig har sikret, at de får nye hjælpemidler.

I overgange er der generelt en skrøbelighed og risiko for, at borgere med særlige behov falder fra, idet overgangen til en ny hverdag i andre rammer i sig selv er en belastning, og særligt hvis man ud over de nye forhold også skal tackle en funktionsnedsættelse i nye rammer. Hvis borgere

ren ikke har hjælpemidler og undervisningsmaterialer til rådighed i starten af sin nye uddannelse eller job, er der risiko for, at han eller hun kommer bagud eller helt dropper ud. Flere af de interviewede borgere har oplevet at måtte vente længe på at få eksempelvis it-rygsæk eller særligt tilpasset studiematerialer, hvorfor de er kommet bagud i undervisningen. Som det er illustreret i de fem personas i afsnit 5, er det ikke usædvanligt med en ventetid på to til otte uger. For en af de interviewede har det været medvirkende årsag til, at han har måttet starte på indgangsforløbet til sin uddannelse tre gange. For en anden har det betydet, at han måtte skifte til et andet studium, der havde en anden praksis for at sørge for at få tilpasset studiematerialer til studerende med særlige behov. For en tredje har det medført studieskift til en anden uddannelse, der havde en praksis for at tildeling af hjælpemidler var på plads ved studiestart. Andre studerende fortæller, hvordan de i starten af deres uddannelse har måttet låne sig frem hos andre studerende – herunder lave piratkopier af særligt tilpasset studiemateriale, som kunne anvendes sammen med hjælpemidler.

Herved pålægges borgeren en ekstra byrde oven i de udfordringer, der allerede er forbundet med at have en funktionsnedsættelse, og det gør det yderligere vanskeligt for unge med funktionsnedsættelse at tage en uddannelse, og dermed for samfundet som helhed at realisere målet om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse

Barriere 3: Systemerne handler reaktivt – borgeren får ansvaret for at tage initiativ og koordinere (belastningsgrad høj)

Borgerne oplever generelt, at systemerne handler reaktivt, og at de selv skal være ansvarlige for at bære oplysninger om deres hjælpemiddelbehov videre ved overgange til en ny sektor. Dette gælder også i de tilfælde, hvor den modtagende sektor har modtaget oplysninger om hjælpemiddelbehovet i forbindelse med ansøgning om optagelse eller ansættelse⁷. Det giver situationer, hvor vigtig information fra den afgivende sektor om borgerens funktionsniveau og behov ikke bliver leveret videre og grebet af den modtagende sektor. Det medfører, at der opstår ventetider, fordi den modtagende sektor først sætter i gang med en sagsbehandling for at få dækket hjælpemiddelbehovet, når borgeren har sluppet den afgivende sektor. Denne barriere kan betyde, at sagsbehandlingen i forhold til ansøgning om hjælpemidler i den modtagende sektor dels kommer i gang for sent, dels bliver forsinket, fordi de rette oplysninger ikke findes i sagen fra starten⁸. Flere af de interviewede borgere har haft oplevelsen af, at de oplysninger, som de har videregivet til den modtagende sektor i forbindelse med ansøgninger, er blevet væk på den modtagende institution, fordi man ikke systematisk har en procedure for, hvordan man sørger for, at sådanne oplysninger bliver anvendt, eller at oplysningerne er blevet noteret, men ikke anvendt aktivt i forhold til modtagelsen af borgeren i det nye system.

Borgerne giver i interviewene udtryk for, at de finder det vanskeligt selv at skulle opsøge hjælpen, da sektorerne arbejder på forskellig vis og har forskellige måder at organisere hjælpemiddel- og handicapvejledningen på. Borgerne oplever således, at de skal bruge mange ressourcer på at opsøge hjælp, og at finde rundt i komplekse systemer i en periode, hvor de som alle andre borgere i overgange skal bruge tid og energi på at finde sig til rette i nye rammer.

De oplever ligeledes, at de stilles i en position, hvor de ikke er ligeværdige med deres medstuderende eller kolleger, fordi de aktivt selv skal bede om hjælpemidler og dermed skille sig ud som nogen, der har behov for særbehandling – og at dette skal ske ved hvert nyt skoleår, semester eller skoleperiode. Capacents evaluering af støttemulighederne til elever og studerende med læ-

⁷ I undersøgelsen "Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed..." fra Danske Studerendes Fællesråd fra 2008 peger en tredjedel af de adspurgte SPS-vejledere på de videregående uddannelser på, at det er et problem, at de ikke er mere opsøgende, og synes, at det er noget, der bør opprioriteres, men at det kræver flere midler (Stamer og Nielsen, 2008, s. 75).

⁸ Samme problemstilling peges der på i undersøgelsen "Uddannelsesresultater og -mønstre for børn og unge med handicap" fra Capacent. Heri hedder det: "Det er opfattelsen blandt viden- og nøglepersonerne, at de involverede instanser i dag ikke taler tilstrækkeligt sammen. De økonomiske rammer for og prioritering af de specialpædagogiske tilbud til børn og unge med handicap varierer fra kommune til kommune. Dette medfører en risiko for forskellig kvalitet i de tilbud, der udbydes. Men den mere synlige udgiftsstruktur kan også medføre positive gevinster, fordi der nu kan sættes mere klart fokus på kvalitet for pengene, specielt ved overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse eller anden beskæftigelse. Dermed findes en stor risiko for, at den viden, der er opsamlet omkring de unges handicap, behov og hidtidige uddannelsesforløb, går tabt. Det er således afgørende at skabe sammenhæng i videnoverlevering i overgangene, hvilket der efter vores vurdering findes et potentiale for i og med, at flere ansvarsområder med kommunalreformen ligger under kommunen" (Capacent, 2009, s.113-114).

se- og skrivevanskeligheder fra 2010 viser også, at denne tendens til at handle reaktivt også rækker ind i den daglige undervisning, hvor 32–62 pct. af de adspurgte studerende på de videregående uddannelser ikke oplever, at der tages hensyn til, at der er studerende, der anvender it-rygsæk. Det ser noget bedre ud på de undersøgte erhvervsskoler. Her er det kun 23 pct., der slet ikke oplever, at der tages hensyn (Capacent, 2010, s. 39).

For nogle borgere – særligt for de unge – er det svært at erkende, at de har brug for særlig støtte i form af hjælpemidler. Flere af de interviewede – både vejledere og borgere – peger på, at det, at de unge selv skal henvende sig, før systemerne handler, kan betyde, at der kommer til at gå u hensigtsmæssig lang tid, inden de selv tager initiativ til at opsøge hjælpen, og at de ikke altid er tilstrækkeligt vedholdende i deres søgen og derfor ender med at klare sig på dårligere vilkår, end de behøvede, eller helt dropper ud.

Ud over at borgerne selv skal tage ansvar for at gøre opmærksom på deres behov, overlades det ofte også til borgeren at koordinere hjælpen mellem de mange sektorer, han eller hun har berøring med. Det kan handle om, at hjælpemidler, der anvendes i hjemmet, skal kunne spille sammen med hjælpemidler, man anvender i uddannelse eller på job, eller om at borgeren selv bliver bedt om at kontakte leverandøren for at sikre sig den nødvendige instruktion i brugen af hjælpemidlet. Særligt for borgere, der har problemer med at læse og skrive, udgør denne opgave en stor barriere, idet hjælpesystemerne ofte fungerer på grundlag af skriftlig kommunikation. Flere af de interviewede borgere peger i denne forbindelse på, at de oplever, at det er nødvendigt at kommunikere på skrift og at få alle aftaler på skrift, idet de har oplevet, at aftaler om fx levering af hjælpemidler ved studiestart, eller aftaler om ekstra tid til eksamen eller en assistent til eksamen, ikke er blevet overholdt, og at de står stærkere i dialog med systemerne i en eventuel klagesag, hvis de har aftaler på skrift. Hvis borgerens funktionsnedsættelse relaterer sig til læse- eller skrivevanskeligheder, bliver det ekstra tungt at håndtere gentagne skriftlige ansøgninger og at løfte koordineringsansvaret.

En særlig problemstilling knytter sig til uddannelser med indlagt praktik. I disse tilfælde er det nogle gange den enkelte elev eller studerende, der skal sørge for at etablere praktikaftalen, mens det på andre uddannelser er uddannelsesstedet, der sørger for aftalen. De gennemførte interview og diskussionen på workshoppen peger på, at der er en generel problemstilling i forhold til, at uddannelsesinstitutionerne ikke arbejder opsøgende i forhold til at sikre, at eleven/den studerende har de nødvendige hjælpemidler med ud i praktikken, og at disse faktisk kan anvendes på det pågældende praktiksted. Dette gælder særligt for den store og voksende gruppe af brugere af it-hjælpemidler. Blandt de interviewede er der eksempler på, at hjælpemidler ikke har kunnet anvendes sammen med it-redskaber på praktikstedet på grund af generelle sikkerhedshensyn, eller blot fordi man ikke har fået taget den it-ansvarlige på praktikstedet med på råd og sikret installation af hjælpemidlerne på praktikstedet. På workshoppen blev det påpeget, at dette rammer borgere med funktionsnedsættelser ekstra hårdt, idet praktikperioderne ofte er den eneste form for erhvervs erfaring, de får i løbet af deres studietid, da det ofte er svært for dem at finde og/eller overkomme et studiejob ved siden af studierne⁹.

Barriere 4: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation (belastningsgrad høj)

Fordi hver sektor skal håndtere at vejlede og tildele hjælpemidler til borgere med alle typer af funktionsnedsættelser, er vejledning og sagsbehandling spredt på rigtig mange forskellige medarbejdere, der måske kun få gange møder den enkelte funktionsnedsættelse.

De interviewede borgere oplever, at det er meget svingende, hvor godt vejledning og hvor smidigt sagsbehandlingen fungerer de enkelte institutioner imellem, og at der er en stor grad af tilfældighed og personafhængighed i, hvor kompetent en vejledning de får rundt om i systemerne¹⁰.

⁹ I undersøgelsen "Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed..." fra Danske Studerendes Fællesråd fra 2008 fastslås det, at "kun lidt over halvdelen af de studerende med handicap har haft et studiejob under uddannelsen, og det er kun omkring halvdelen af disse, hvor det har været studierelevant (knap 30 procent af alle adspurgte)". (Stamer og Nielsen, 2008, s. 15)

¹⁰ Samme undersøgelse fra Danske Studerendes Fællesråd fra 2008 fastslås det, at langt hovedparten (90 pct.) af de adspurgte studerende på videregående uddannelser ikke husker, at de har modtaget vejledning om, hvilken betydning funktionsnedsættelsen kunne have for gennemførelsen af den uddannelse, de var startet på (Stamer og Nielsen, 2008, s. 9).

De oplever dog generelt, at der mangler viden om funktionsnedsættelser, støtteordninger og mulighederne for at kompensere deres funktionsnedsættelse gennem hjælpemidler – det gælder også blandt studievejledere og SPS-vejledere. Der er forståelse for, at det er sådan, da der ofte er tale om højt specialiseret viden, som vejlederne ikke anvender i deres daglige arbejde. Det ændrer dog ikke på, at det spredte ansvar medfører, at borgerne oplever det som en stor barriere, at de ofte selv skal vejlede vejlederne om deres behov og mulighederne for kompenserende hjælpemidler.

Den manglende viden og specialisering forstærkes af, at mange uddannelsesinstitutioner og jobcentre har en relativ stor udskiftning blandt de medarbejdere, som varetager vejledningsfunktionerne. Vejledning i forhold til funktionsnedsættelser og hjælpemidler er sjældent en hovedfunktion for de ansatte¹¹. Samtidig er det et kompliceret område uden stor ledelsesmæssig bevågenhed. Derfor betragtes det sjældent som et attraktivt og karrierefremmende område at varetage. Denne iagttagelse bekræftes af drøftelserne på workshoppen, hvori der deltog en række vejledere fra forskellige sektorer.

Borgerne giver udtryk for, at den manglende viden om deres funktionsnedsættelse ved flere lejligheder har givet anledning til, hvad de har oplevet som mistænkeliggørelse. Særligt borgere med usynlig funktionsnedsættelse såsom ordblindhed, ADHD eller udtrætning på grund af hjerneskade, har fortalt om episoder, hvor der bliver sat spørgsmålstegn ved, om hjælpemidlerne nu også er nødvendige, og de har følt, at de er blevet beskyldt for at snyde sig til lettere forhold på studiet ved at få hjælpemidler eller andre støtteforanstaltninger stillet til rådighed.

Således er der tendens til, at behovet misforstås og en risiko for at eleverne må kæmpe med den opfattelse, at de er dovne og bare skal arbejde hårdere, hvis vejlederne ikke har tilstrækkeligt kendskab til og accept af funktionsnedsættelser og behov for hjælpemidler. Ligeledes er det blevet fremlagt, at holdningen på eksempelvis erhvervsuddannelserne har været, at de unge skal have lov at starte på en frisk og derfor skal vurderes på ny i de nye omgivelser og ikke per automatik tildeles hjælpemidler – alt efter funktionsnedsættelsen. Dette kan være problematisk, hvis eleven eller dennes forældre ikke forstår at være proaktive. I relation til dette er overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse særlig vanskelig, da forældre til børn i ungdomsalderen skal være tilbageholdende med at skubbe alt for meget på. De unge skal lære at klare flere ting selv, og det er ikke ønskeligt som ung at have sine forældre hængende i røret til skolens vejledere i tide og utide – man vil allerhelst bare være som de andre.

En anden variant af denne barriere er, at borgerne bliver mødt med en misforstået beundring for, at de klarer sig godt til trods for deres funktionsnedsættelse og at de oplever, at vejlederne giver udtryk for, at det er mere anerkendelsesværdigt at klare sin uddannelse eller job uden hjælpemidler. Vejlederne og underviserne ser måske ikke, at de er nødt til at overanstrenges sig, for at kunne overkomme uddannelse eller job, eller at de klarer sig godt netop på grund af hjælpemidlerne, og at de gode resultater de når, skyldes deres reelle potentiale og ikke, at de bliver overkompenseret. Denne barriere opleves både af borgere med usynlige funktionsnedsættelser og af borgere med synlige som fx spastisk lammelse.

Særligt borgere med komplekse funktionsnedsættelser kan komme i klemme i vejledningssystemet, fordi deres funktionsnedsættelser kræver specialviden inden for flere forskellige områder. Det gør sig gældende for borgere med fx spastisk lammelse og kognitive funktionsnedsættelser, for hjerneskaderamte med både og kognitive funktionsnedsættelser eller for borgere med psykiske funktionsnedsættelser i kombination med fx ordblindhed. Samme problemstilling blev på workshoppen rejst i forhold til borgere med anden etnisk baggrund, hvor det blev nævnt, at det kan være svært at vurdere, hvilke udfordringer der knytter sig til borgerens anden sproglige og kulturelle baggrund, og hvilke der skyldes funktionsnedsættelser. I sådanne tilfælde er det svært at afgøre, hvilke hjælpemidler der er de rigtige, og der vil som ofte være brug for en mere grundig udredning af borgerens funktionsniveau og behov, som involverer flere specialister. At koordinere et sådant udredningsarbejde kræver særlige kompetencer, og udredningerne er ofte dyre.

¹¹ Samme undersøgelse fra Danske Studerendes Fællesråd fra 2008 fastslår, at "kun 1/5 havde SPS-vejledningen som deres hovedansvarsområde, og i gennemsnit vurderer vejlederne, at de bruger omkring 40 % af deres tid på SPS-vejledning" (Stamer og Nielsen 2008, s. 75).

Det sidste kan i sig selv medføre, at udredningen ikke bliver foretaget, eller at den først bliver foretaget efter længere tids tovrækning om, hvilken sektor der skal betale for udredningen.

Den manglende specialviden hos vejledere i de enkelte sektorer betyder i sig selv, at sagsbehandlingstiden trækker ud og at ventetiderne på hjælpemidlerne forlænges. De steder, hvor vejledningen synes at fungere bedst, er, hvor borgeren har kontakt til specialister, der understøtter sagsbehandlingen på uddannelsen eller jobbet, således at specialviden om både funktionsnedsættelsen og kompensationsmulighederne let kan hentes ind i sagsbehandlingen. Det gælder fx de mere traditionelle funktionsnedsættelser syns- og høreområdet, hvor IBOS, synscentraler og kommunikationscentre spiller en vigtig rolle.

Barriere 5: Mangelfuld instruktion i brugen af hjælpemidler (belastningsgrad høj)

En medfølgende effekt af den manglende viden om funktionsnedsættelser og kompensationsmuligheder er, at instruktionen i brugen af hjælpemidlerne ofte bliver for ringe, eller at det helt overlades til borgeren selv at finde ud af at anvende hjælpemidlerne på en hensigtsmæssig måde. En anden problemstilling knytter sig til, at instruktionen ofte gives ved udleveringen af hjælpemidlerne, og at det kan være svært at få bevilget supplerende instruktion senere, hvis borgeren har behov for repetition, eller hvis behovet for at anvende hjælpemidlet har ændret sig.

En sådan fremgangsmåde vil ofte – ifølge de interviewede og drøftelserne på workshoppen – medføre, at hjælpemidlerne bruges på en måde, så borgeren ikke får det fulde udbytte eller at borgeren i værste fald helt undlader at benytte hjælpemidlerne.

Den bedste instruktion gives der, hvor der blandt dem som giver instruktionen er høj viden om både det specifikke hjælpemiddel, som borgeren tildeles og de øvrige systemer eller fysiske rammer, det skal anvendes i. Der er således behov for dobbeltkompetencer hos vejlederne. Særligt for uddannelser med højt specialiseret teknisk udstyr kan dette være et problem, da sådant udstyr ikke altid bygger på samme standarder som anvendes bredt. Eksempelvis nævnes i interviewene problemer med at anvende programmet Vital sammen med en skibssimulator på maskinmesteruddannelsen.

I Capacent-undersøgelsen fra 2010 peges på, at instruktion er en vigtig forudsætning for, at den studerende får det fulde udbytte af it-startpakken, eller at den overhovedet bliver brugt¹².

Capacent-undersøgelsen fra 2009 peger også på, at hjælpemidlerne i sig selv sjældent er tilstrækkelige til at kompensere børn i folkeskolen, så de gennemfører folkeskolen på lige fod med deres kammerater uden funktionsnedsættelse. Undersøgelsen peger på, at vejledning og assistance til børn med funktionsnedsættelser kunne styrke mulighederne for børn med funktionsnedsættelser i folkeskolen (Capacent, 2009, s.7). Formentlig vil denne konklusion også gælde for de øvrige undersøgte sektorer.

4.1.3 Tværgående økonomiske barrierer

Vi er i analysen kun stødt på ganske få økonomiske barrierer.

Barriere 6: Overdragelse af hjælpemidler mellem sektorer er mulig, men sker sjældent (belastningsgrad lav)

En tværgående økonomisk barriere er dog, at selvom der rent juridisk er åbnet mulighed for, at der kan ske en overdragelse af hjælpemidlerne til borgerne ved overgange mellem de enkelte sektorer, så sker det sjældent.

Herudover er det blevet påpeget fra mange af de interviewede professionelle, at man oplever det som u hensigtsmæssigt og usmidigt, at man skal anvende så mange ressourcer på sagsbehandling omkring tildeling og håndtering af hjælpemidler. Udgifterne til sagsbehandling af ansøgninger og administration af hjælpemidler overstiger ifølge flere af de interviewede ofte hjælpemidlernes værdi. Barrieren er således ikke så stor set fra borgernes perspektiv, men opleves som en belastning set fra medarbejdernes side.

¹² "Evaluering af støttemuligheder til elever og studerende med læse- og skrivevanskeligheder". Capacent, april 2010, s. 15

4.1.4 Tværgående tekniske barrierer

Som en følge af den måde, man har organiseret sektoransvaret på og de deraf opståede organisatoriske barrierer, følger der også nogle tværgående tekniske barrierer i kølvandet.

Barriere 7: Mærker og versioner skifter hele tiden (belastningsgrad middel)

En generel teknisk barriere følger af, at hver sektor søger at købe deres hjælpemidler så billigt som muligt ved at udbyde indkøb af hjælpemidler i licitation blandt relevante leverandører. Det medfører, at version og mærker af hjælpemidlerne ofte skifter. For nogle grupper af borgere giver dette primært anledning til irritation, fordi de skal skifte fra hjælpemidler, som de var vant til at bruge, eller fordi det opdages, at nye hjælpemidler ikke spiller så godt sammen med øvrige systemer, som de er vant til at bruge, som de gamle – fx databaseprogrammer. For andre er det en barriere af høj belastningsgrad, fordi de er meget afhængige af hjælpemidlerne i alt, hvad de foretager sig, og fordi de har investeret mange ressourcer i at lære at anvende det specifikke hjælpemiddel. Det gælder fx for blinde og svagsynede, der kan have meget svært ved at lære at navigere i nye programmer eller på tastaturer, hvor tasterne sidder på en anden måde, end borgeren er vant til. For brugere af oplæsningsprogrammer med syntetisk tale og hørehjælpemidler kan det være forbundet med stort ubehag at skulle vænne sig til en anden stemme eller et andet lydbillede, når der skiftes produkt. Til tider ender borgere med funktionsnedsættelse med ikke at bruge hjælpemidlerne, enten fordi de ikke kan komme i gang pga. manglende tilvænnning til, eller vejledning i brugen af, det nye hjælpemiddel, og fordi de ikke ved, hvem de skal spørge.

Barriere 8: Tvunget leverandørvalg – manglende kompatibilitet (belastningsgrad middel)

En barriere der knytter sig til ovenstående barriere, er, at borgerne gennem udbudsaftaler tvunges til at anvende bestemte leverandører, som igen dikterer en række andre valg af hjælpemidler. De tvungne leverandørvalg opstår, fordi indkøb af hjælpemidler sker i udbudsrunder med mængderabat, og af hensyn til sektorernes ønske om kun at instruere i og vedligeholde få produkter. Det betyder, at borgerne skal sætte sig ind i mange forskellige typer af hjælpemidler i løbet af deres vej gennem uddannelsessystemet og videre i beskæftigelse – også ud over, hvad der kan forklares af, at deres behov skifter. Samtidig medfører det tvungne leverandørvalg, at borgerens valg af særligt andre it-produkter låses til en bestemt leverandør. Eksempelvis udbydes en række it-hjælpemidler alene til pc og ikke til Mac-computere. Inden for servicelovens hjælpemiddelparagraf (servicelovens § 112, stk. 3) har man etableret en fritvalgsordning, hvor borgere kan få udbetalt et beløb, svarende til det bedst egnede og billigste hjælpemiddel leveret af det offentlige. Herved har borgeren mulighed for – mod, at den pågældende selv betaler en eventuel merpris – at købe det hjælpemiddel, som han eller hun har de bedste erfaringer med. En lignende ordning kunne etableres inden for andre sektorer – se løsningsforslag 3 – blot er det da vigtigt, at man også ved frit valg tager hånd om instruktionen og integrationen i det studie- eller arbejdsmiljø, det skal anvendes i og træffer afgørelse om, hvem der skal stå for denne.

I interviewene er det ligeledes påpeget, at man i udbudsrunderne ikke altid får indarbejdet alle relevante kravspecifikationer, så der kan opstå situationer, hvor de nye hjælpemidler ikke er så velintegrerede med de øvrige systemer, de skal anvendes sammen med. Det er af og til uklart, hvem der har ansvaret for at sikre denne integration.

Det tvungne leverandørvalg resulterer desuden i, at nogle borgere oplever manglende samspil mellem hjælpemidlet og eksempelvis arbejdspladsredskaberne. Der kan fx være tale om borgere med ordblindhed, som pga. it-sikkerhedsreglerne på arbejdspladsen, ikke har mulighed for at få deres hjælpemiddelsoftware installeret på computeren, hvormed adgangen til centrale dokumenter vanskeliggøres. Barrieren gør sig især gældende på offentlige institutioner, hvor man ikke selv må installere særlige programmer. Borgerne risikerer derfor at skulle sidde fysisk med to computere og et usb-stik for at flytte materialer mellem de to computere, så de kan få teksten læst op. Tilsvarende kan borgere med hørenedsættelse fx opleve, at arbejdspladsens system ikke kan kobles op på det mærke, personens høreapparat er af, og de får derfor brug for at skifte deres høreapparat ud.

4.1.5 Tværgående løsningsforslag

Nedenfor præsenteres de indsamlede løsningsforslag, som vurderes at kunne løse de identificerede tværgående barrierer.

Løsningsforslag 1	
Lade borgerne låne hjælpemidlerne med over i den nye sektor	
Dækker barriererne...	<p>Juridisk barriere: Hjælpemidler følger ikke borgeren ved overgang til anden sektor.</p> <p>Organisatorisk barriere: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – perioder uden hjælpemidler.</p>
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Løsningsforslaget indebærer, at man giver borgerne ret til at beholde hjælpemidlerne fra den afgivende sektor, indtil den modtagende sektor har afklaret behovet for hjælpemidler, og hjælpemidlet er bestilt hjem og leveret. Den afgivende sektor bevarer også vedligeholdelsesansvaret, indtil en anden sektor tager over.</p> <p>Denne ordning praktiseres allerede i et vist omfang inden for Uddannelsesstyrelsens område – fx hvis man går den direkte vej mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. En lignende ordning mellem sektorer kendes fra hospitalsverdenen, hvor patienter kan låne hospitalets hjælpemidler med hjem, indtil kommunen har overtaget ansvaret og sørget for hjælpemidler til borgeren.</p> <p>Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.</p>
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Sikrer, at borgeren har adgang til hjælpemidler i den periode, hvor en ny ansøgning sagsbehandles. • Giver brugeren mulighed for en mere smidig opstart på den nye uddannelse/arbejde/jobsøgning/efter-/videreuddannelse, inden en afklaring – og anskaffelse af hjælpemiddel i forhold til pågældende uddannelse/job har fundet sted. • Den afgivende sektor vil have en interesse i at hjælpe borgeren videre på en måde, så sagsbehandlingstiden af en ny ansøgning om hjælpemidler bliver så kort som mulig. De vil således have et incitament til at arbejde opsøgende i forhold til at hjælpe borgeren videre, og at tage kontakt til den modtagende sektor og understøtte sagsbehandlingen.
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Den afgivende sektor skal udlåne hjælpemidler uden at have en fast dato for, hvornår de selv igen kan regne med at kunne råde over hjælpemidlerne. • Enkelte borgere kan have et ønske om at blive ved med at låne de vante hjælpemidler og derfor forhale sagsbehandlingen af en ny ansøgning. I sådanne tilfælde vil det være en fordel at kombinere løsningsforslaget med løsningsforslag 2 om udarbejdelse af en afregningsmodel mellem sektorer, så hjælpemidlet kan beholdes.
Driftsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Løsningsforslaget er udgiftsneutralt med undtagelse af i folkeskolen og frie grundskoler, da disse vil have udgifter til hjælpemidlerne i udlånsperioden, uden at de selv nyder godt af udlån fra andre sektorer. • Løsningen vil medføre slitage på det hjælpemiddel, som anvendes i overgangsperioden, uden at ejerne får gavn af det.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	<p>Forslaget vil formentlig give bedre og hurtigere sagsbehandling, der sikrer borgerne en hurtigere og mere kvalificeret tildeling af hjælpemidler, der igen sikrer, at flere kan gennemføre en uddannelse og bestride et job</p>

Løsningsforslag 2	
Lade hjælpemidlerne følge borgeren – lave afregningsmodel mellem sektorer	
Dækker barriererne...	<p>Juridisk barriere: Hjælpemidler følger ikke borgeren ved overgang til anden sektor.</p> <p>Organisatorisk barriere: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – perioder uden hjælpemidler.</p>
	Økonomisk barriere: Overdragelse af hjælpemidler mellem sektorer er muligt, men sker sjældent.
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Løsningsforslaget indebærer, at man etablerer en model for, hvordan man prissætter og afregner de brugte hjælpemidler sektorerne imellem, så overdragelse lettes. Der skal herunder tages stilling til, om den modtagende sektor har pligt til at overtage de medbragte hjælpemidler, eller det skal være frivilligt.</p> <p>Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.</p>
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Sikrer adgang til hjælpemidler i overgangsperioden • Sikrer, at borgeren har hjælpemidler, som han eller hun er fortrolig med.
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Borgeren vil møde på uddannelsesinstitutionen eller jobbet med mange forskellige typer af hjælpemidler, som det kan være svært for den modtagende sektor at servicere • Borgere i samme uddannelse eller job vil være forskelligt stillet med hensyn til hjælpemidler – det vil formentlig være mest synligt i uddannelsessektoren.
Driftsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Løsningsforslaget er udgiftsneutralt – hjælpemidler købes af den afgivende sektor • Serviceniveauer kan blive sat under pres, når borgere inden for samme sektor kan møde med meget forskellige standarder i hjælpemidler.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil sikre, at borgere møder i den nye sektor med hjælpemidler, hvorfor de vil have bedre betingelser for at gennemføre en uddannelse og bestride et job.

Løsningsforslag 3	
Etablere en fritvalgsordning, hvor borgeren får et bestemt beløb, til køb af bedst egnede og billigste hjælpemidler	
Dækker barriererne...	Teknisk barriere: Mærker og versioner skifter hele tiden.
	Teknisk barriere: Tvunget leverandørvalg – manglende kompatibilitet
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Borgeren får mulighed for at anskaffe et hjælpemiddel efter eget valg og får dækket en udgift svarende til det beløb, som det ville koste for den relevante sektor at betale for det bedst egnede og billigste hjælpemiddel. Denne ordning praktiseres under serviceloven – se servicelovens § 112, stk. 3.</p> <p>Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.</p>
Fordele	Større muligheder for at den enkelte kan vælge hjælpemidler, der opleves som nyttige.
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Den enkelte er i nogen udstrækning selv ansvarlig for at skaffe sig vejledning og at indkøbe hjælpemidlerne • Borgeren vil møde på uddannelsesinstitutionen eller jobbet med mange forskellige typer af hjælpemidler, som det kan være svært for den modtagende sektor at servicere.
Driftsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • I princippet udgiftsneutral • Der skal afsættes administrative ressourcer i den enkelte sektor til at administrere borgernes frie valg.

Løsningsforslag 3		Etablere en fritvalgsordning, hvor borgeren får et bestemt beløb, til køb af bedst egnede og billigste hjælpemidler
Samfundsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Der skal skabes fælles tværsektorielle rammer for tildeling af hjælpemidler og fastsættes et rammebeløb • Ordningen kan være udgiftsdrivende, hvis borgerne i alle tilfælde vælger at udnytte rammen maksimalt. 	

Løsningsforslag 4		"Den norske model": Centralisering af tildelingen af hjælpemidler
Dækker barriererne...	<p>Juridisk barriere: Hjælpemidler følger ikke borgeren ved overgang til anden sektor – snitfladeproblemer.</p> <p>Organisatorisk barriere: Systemerne handler reaktivt – borgeren får ansvaret for at tage initiativ og koordinere.</p> <p>Organisatorisk barriere: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation.</p> <p>Organisatorisk barriere: Mangelfuld instruktion i brugen af hjælpemidler.</p>	
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>I Norge er der et statsligt finansieret hjælpemiddelsystem, der fungerer uafhængigt af brugerens alder, eller hvor hjælpemidlerne skal anvendes (hjem, skole, arbejde mv.). Hvis man har en varig funktionsnedsættelse (varighed på mere end 2 år), og genstanden kompenserer for funktionsnedsættelsen, kan en given person låne dette hjælpemiddel fra hjælpemiddelcentralen, så længe han eller hun har behov for det. En del af baggrunden for, at hjælpemidler i skolen (inkl. it) blev lagt hos hjælpemiddelcentraler og det statslige hjælpemiddelsystem var faktisk lignende problemer som de nævnte i forespørgslen, nemlig at eleverne ikke kunne tage hjælpemidlerne med sig, når de skiftede skole.</p> <p>Der oprettes en hjælpemiddelcentral i regionen, som har ansvaret for de fleste typer hjælpemidler.</p> <p>Det er samme instans, der finansierer hjælpemidlerne, hvad enten det gælder elever i folkeskolen, ungdomsskolen eller videregående skole.</p> <p>Løsningsforslaget kræver omfattende lovændringer inden for alle sektorer.</p>	
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Sikrer adgang til hjælpemidler ved overgange • Mere ensartet tildeling af hjælpemidler på tværs af sektorer, • Mulighed for højere grad af faglig specialisering i tildelingen af hjælpemidler • Tidsbesparende for brugerne, der ikke skal bruge tid på at søge nye hjælpemidler og lære dem at kende. • Samtidig er det tidsbesparende i forhold til det administrative arbejde for vejlederne i de enkelte sektorer • Sikrer kontinuitet i forløbet. 	
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Helt eller delvist opgør med sektoransvarsprincippet • Færre muligheder for tæt integration med den sektor, hjælpemidlerne skal anvendes i. 	
Driftsøkonomiske konsekvenser	Ressourcer skal omfordeles.	
Samfundsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Forslaget vil på samfundsplan være udgiftsneutralt – der skal ske en omfordeling af ressourcer • Forslaget vil formentlig give bedre og hurtigere sagsbehandling, der sikrer borgerne en hurtigere og mere kvalificeret tildeling af hjælpemidler, der igen sikrer, at flere kan gennemføre en uddannelse og bestride et job. 	

Løsningsforslag 5	
	Opkvalificere vejledere i de enkelte sektorer og tværsektoriel vidensdeling
Dækker barriererne...	<p>Organisatorisk barriere: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation.</p> <p>Organisatorisk barriere: Mangelfuld instruktion i brugen af hjælpemidler.</p>
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Formålet er at sikre opkvalificering af vejledere i de enkelte systemer, så de er bedre klædt på til at varetage vejledningsopgaven gennem etablering af en introducerende uddannelse for nye vejledere på tværs af sektorer. Uddannelsen kan eventuelt udbydes af Hjælpemiddelinstitutet eller af Uddannelsesstyrelsen, der allerede har en bred kontakt til SPS-vejlederne.</p> <p>Herudover indebærer forslaget en styrkelse af den faglige dialog på tværs af uddannelses- og beskæftigelsessektorerne, eventuelt i form af regionale netværk for vejledere i de enkelte sektorer. Målet er at opnå en formaliseret dialog i mellem vejledere i uddannelsessektoren hhv. jobcentermedarbejdere i beskæftigelsessektoren, således at der opnås en god indbyrdes kommunikation på tværs af sektorerne og opbygning af en faglighed om vejledningsopgaven.</p> <p>Hvis netværkene skal være levedygtige, vil det erfaringsmæssigt kræve, at en organisation påtager sig at drive dem. Uddannelsesstyrelsen kunne drive et sådant netværk for UU-vejledere og SPS-vejledere, idet de allerede har en bred kontakt til denne gruppe. Arbejdsmarkedsstyrelsen kunne drive et netværk for vejledere på jobcentre.</p> <p>I det omfang, der allerede eksisterer fora for vejledere, vil det være en implementerings- og ressourcemæssig fordel at knytte de foreslåede netværk op på disse.</p> <p>Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændring.</p>
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Forslaget vil skabe større faglighed i vejledningsopgaven og sikre bedre vejledning • Forslaget vil give nye vejledere en hurtig indgang til viden om funktionsnedsættelser og kompensationsmuligheder • Borgerne mødes med en større forståelse og ekspertise både i overgangen og på den modtagende ungdomsuddannelsesinstitution • Der vil hurtigere blive taget hånd om behovet for hjælpemidler, da misforståelser om funktionsnedsættelser og hjælpemidler vil mindskes
Ulemper	Forslaget kræver mere arbejde og dialog på tværs af sektorerne, hvilket på kort sigt skaber mere arbejde og kræver god kommunikation mellem de forskellige sektorer.
Driftsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Forslaget vil medføre udgifter til uddannelse og til drift af netværket • Medarbejdere i de enkelte sektorer skal sætte tid af til deltagelse i uddannelse og netværk.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Vil medføre en samfundsmæssig investering i vejledningsopgaven og til medarbejderressourcer til den tværsektorielle vidensdeling. På langt sigt må løsningen dog forventes at medvirke til at mindske ventetiden for borgere ved overgangen til beskæftigelse eller ledighed, idet de qua den øgede viden vil modtage mere/bedre vejledning fra uddannelsessektoren ift. overgangen samt hurtigere/bedre afklaring fra beskæftigelsessektoren.

Løsningsforslag 6	
Give den afgivende sektor ansvar for overlevering af oplysninger om borgere med hjælpemiddelbehov	
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – perioder uden hjælpemidler.
	Organisatorisk barriere: Systemerne handler reaktivt – borgeren får ansvaret for at tage initiativ og koordinere.
	Organisatorisk barriere: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation.
Beskrivelse af løsningsforslaget	Den afgivende institution får ansvar for at levere oplysninger videre om borgerens funktionsniveau og hjælpemiddelbehov samt historik på, hvilke hjælpemidler borgeren hidtil har benyttet. Videregivelse af disse oplysninger kan udelukkende ske med borgerens samtykke. Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Sikrer bedre kontinuitet for borgerne – deres hjælpemiddelhistorie bliver kendt i den modtagende sektor • Sikrer, at borgere får de rette oplysninger om muligheder for kompensation • Sikrer hurtigere afklaring af eventuelle nye kompensationsbehov i forhold til den modtagende sektor
Ulemper	Kan betyde, at den modtagende sektor ikke foretager en ny vurdering af hjælpemiddelbehovet, men blot kører videre med de tidligere bevilgede hjælpemidler.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen vil kræve medarbejderressourcer for den "afgivende" uddannelse/sekter. Der skal udarbejdes en skriftlig overlevering fra sagsbehandleren i det ene system til sagsbehandleren i den modtagende sektor.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Vil formentlig give bedre og hurtigere sagsbehandling, der sikrer borgerne en hurtigere og mere kvalificeret tildeling af hjælpemidler, der igen sikrer, at flere kan gennemføre en uddannelse og bestride et job.

Løsningsforslag 7	
Fri adgang til centrale softwareprogrammer til kommunikation via internettet	
Dækker barriererne...	Hjælpemidler følger ikke borgeren ved overgang til anden sektor.
	Organisatorisk barriere: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – perioder uden hjælpemidler.
Beskrivelse af løsningsforslaget	Forslaget indebærer, at centrale softwareprogrammer til kommunikation, fx til oplæsning, ordforslagsprogrammer, forstørrelsesprogrammer mv., gøres offentligt tilgængelige via nettet og dermed kan hentes gratis af alle, der ønsker at bruge dem i forhold til uddannelse, job, aktivering og efter- og videreuddannelse eller fritid. Der kan eksempelvis tilknyttes et kodeord/bruger-id, hvis ikke man ønsker at lægge programmerne ud frit tilgængeligt for alle. (Inspiration kan hentes fra Norge eller IT og Telestyrelsens hjemmeside – http://www.adgangforalle.dk/ – hvor oplæsningsprogrammet "adgang til alle" er tilgængeligt ¹³) Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændringer, dog kan der være forhold omkring ophavsrettigheder, der skal afklares juridisk.

¹³ Adgangforalle.dk er udviklet af Specialskolen for Voksne, Vendsyssel, i samarbejde med efaktum Aps, Teknologicentret for Handicappede og Aalborg Universitet. www.adgangforalle.dk.

Løsningsforslag 7		Fri adgang til centrale softwareprogrammer til kommunikation via internettet
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Forslaget vil sikre en hurtig og nem adgang til it-hjælpe midler, som vil kunne anvendes, uanset hvilken sektor man befinder sig i – eller hvor i verden man befinder sig, blot der er adgang til internettet • Forslaget vil kunne hjælpe en lang række borgere, som kan have gavn af at anvende it-hjælpe midlerne, uanset om de har en funktionsnedsættelse, der berettiger til hjælpe midler eller ej, og uanset om de kun i perioder har behov for at anvende hjælpe midlerne. Forslaget vil således også tilgodese den store gruppe af borgere, som ikke har en funktionsnedsættelse, der er omfattende nok til, at man normalt vil vurdere, at der er et kompensationsbehov • Forslaget vil være med til at normalisere brugen af hjælpe midlerne og dermed fjerne noget af den stigmatisering, borgere med funktionsnedsættelse kan opleve, når de behøver særbehandling • Forslaget vil frigøre ressourcer hos vejledere i de enkelte sektorer til at fokusere på de borgere, der har brug for mere specielle og individuelt tilpassede typer af hjælpe midler. 	
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Der er risiko for, at de enkelte sektorer overlader det til borgerne at finde frem til hjælpe midlerne og ikke giver tilstrækkelig instruktion i brugen af hjælpe midlerne • Der er risiko for at de enkelte sektorer ikke vil foretage en individuel vurdering af funktionsniveau og hjælpe middelbehovet, men blot henvise til de generelle hjælpe midler – eller at borgere vil undlade at bede om en individuel vurdering af funktionsniveau og behov • Forslaget forudsætter velvilje fra producenternes side • Forslaget løser ikke problemstillingerne om manglende integration med øvrigt studie- eller arbejdsmiljø. 	
Driftsøkonomiske konsekvenser	De enkelte sektorer forventes at kunne spare ressourcer til sagsbehandlingstid.	
Samfundsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Løsningen indebærer en samfundsmæssig investering i køb af rettigheder til de programmer, der skal gøres offentligt tilgængelige • Til gengæld vil der kunne spares sagsbehandlingstid, ligesom en bredere kreds af borgere vil blive dækket af kommunikationshjelpe midler. 	

Løsningsforslag 8		Udarbejdelse af hjælpe middelcertifikat, der følger borgeren på tværs af sektorer
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpe midler – perioder uden hjælpe midler.	
Beskrivelse af forslaget	<p>Lade en sektor med ekspertise inden for funktionsnedsættelser og handicap – fx PPR, syns- eller hørecentralerne eller de kommunale specialrådgivere – udarbejde et hjælpe middelcertifikat til den enkelte borger, der dokumenterer funktionsnedsættelsen og hjælpe middelbehovet. Borgeren kan bære certifikatet med sig ved overgange, og dermed behøver sagsbehandlingen ikke at starte helt fra bunden hver gang.</p> <p>Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændringer.</p>	
Fordele	Et hjælpe middelcertifikat gør sagsbehandlere i den modtagende sektor opmærksomme på, at borgeren har en funktionsnedsættelse, som kræver hjælpe middel. Det skaber dermed et bedre fundament for hurtig afklaring af hjælpe middelbehovet i den modtagende sektor.	

Løsningsforslag 8	
Udarbejdelse af hjælpemiddelcertifikat, der følger borgeren på tværs af sektorer	
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • For en række borgere vil funktionsnedsættelsen ikke være statisk, og det vil derfor være svært at sikre, at oplysningerne i certifikatet er dækkende. Tilgangen vil ikke harmonere med det relative handicapbegreb og med, at der i hver enkelt sag skal foretages en konkret og individuel behovsvurdering • Kan betyde, at den modtagende sektor ikke foretager en ny vurdering af hjælpemiddelbehovet, men blot kører videre med de tidligere bevilgede hjælpemidler • Det er afgørende, at borgeren selv har råderet over hjælpemiddelcertifikatet og frit kan vælge om han eller hun vil anvende det i den modtagende sektor eller undlade dette
Driftsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil medføre udgifter i den sektor, der skal stå for udstedelse af certifikatet. Til gengæld vil man i de øvrige sektorer kunne spare sagsbehandlingstid under forudsætning af, at man kan og vil arbejde videre med de oplysninger, der fremgår af certifikatet.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil formentlig give bedre og hurtigere sagsbehandling, der sikrer borgerne en hurtigere og mere kvalificeret tildeling af hjælpemidler, der igen sikrer, at flere kan gennemføre en uddannelse og bestride et job.

Løsningsforslag 9	
Tillade sagsbehandlingen at gå i gang før borgeren er optaget eller ansat	
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Lange sagsbehandlingstider og ventetid på leverance af hjælpemidler – perioder uden hjælpemidler.
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Forslaget indebærer, at de enkelte sektorer får mulighed for at starte sagsbehandlingen, inden borgeren er optaget på en uddannelse eller ansat i job/aktivering, hvis det er overvejende sandsynligt, at de bliver optaget eller ansat. Dette kan fx være sandsynliggjort, hvis borgerens karaktergennemsnit giver adgang til optagelse, eller der foreligger en hensigtserklæring om at ansætte medarbejderen. Forslaget indebærer ligeledes, at der gives mulighed for tildeling af de mest gængse hjælpemidler brugt i forhold til borgerens funktionsnedsættelse – de såkaldte startpakker inden bevillingen er givet. Forslaget kan eventuelt kombineres med forslaget om udstedelse af et hjælpemiddelcertifikat, så denne ordning udelukkende tilbydes til borgere med et hjælpemiddelcertifikat.</p> <p>Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.</p>
Fordele	Mindsker ventetiden for brugeren og sikrer smidig opstart på den nye uddannelse/job/jobsøgningsituation.
Ulemper	Løsningen kan indebære, at der tildeles hjælpemidler til borger, som alligevel ikke optages på den givne uddannelse eller ikke møder op til job eller aktivering.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer formentlig omkostninger til et øget antal startpakker.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil formentlig give bedre og hurtigere sagsbehandling, der sikrer borgerne en hurtigere og mere kvalificeret tildeling af hjælpemidler, der igen sikrer, at flere kan gennemføre en uddannelse og bestride et job.

- 4.2 Barrierer ved overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse – overgang 1, 2 og 3
- I folkeskolen har de unge med en funktionsnedsættelse typisk haft rigtig meget hjælp, fx til at anvende hjælpemidler på en hensigtsmæssig måde i undervisningen. I overgangen til ungdomsuddannelsen går de unge fra meget trygge rammer til i højere grad selv at skulle søge hjælp og viden om, hvad de har brug for. Her tabes mange af de unge ifølge flere af de interviewede, fordi de lader som om, de kan klare sig uden hjælpemidlerne. Senere finder de ud af, at de mangler

hjælpemidlerne, men er måske kommet bagud i studierne og skal arbejde hårdt for at indhente det eller ender med at droppe ud af uddannelsen.

Barriererne i overgangen fra grundskolen til ungdomsuddannelse udspringer først og fremmest af sektoransvarsprincippet, da borgerne i denne overgang går fra, at kommunen i folkeskolen er ansvarlig for vejledning og visitation af hjælpemidler til, at det på private grundskoler, herunder efterskoler samt i ungdomsuddannelserne, er Uddannelsesstyrelsen, der er ansvarlig.

Dette skift er medvirkende til at eleverne i forbindelse med overgangen i perioder kan komme til at stå uden hjælpemidler, sådan som beskrevet ovenfor. Dette sker, da eleverne skal aflevere de udleverede hjælpemidler tilbage til skolen, når grundskoleforløbet afsluttes. Herefter skal den nye skole eller ungdomsuddannelsesinstitution ansøge Uddannelsesstyrelsen om hjælpemidler til eleven. Her kan opstå ventetid i sagsbehandlingen, således at elever kan risikere at stå uden hjælpemidler, når de starter på den nye skole eller ungdomsuddannelse.

Et særligt aspekt ved overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse er, at der eksisterer en lovgivningsmæssig overleveringsmodel, nemlig uddannelsesplanen. Uddannelsesplanen påbegyndes i 8. klasse og indeholder elevens uddannelsesmæssige fremtidsplaner. Uddannelsesplanen følger med ansøgningen til den ønskede ungdomsuddannelse (eller efterskole), når denne forlader 9. eller 10. klasse. Relevant i denne sammenhæng er, at der i uddannelsesplanen skal noteres, hvis eleven har haft eller vurderes at have behov for hjælpemidler¹⁴. Således sker der en institutionaliseret videnoverdragelse mellem sektorerne i overgangen, der er særlig for netop denne overgang. Gennem uddannelsesplanen gives den modtagende sektor mulighed for at handle opsøgende og proaktivt i forhold til kommende elever. På workshoppen var der flere vejledere, der roste den nyligt udarbejdede "Vejledning om kommuners og uddannelsesinstitutioners samarbejde om iværksættelse af specialpædagogisk støtte i ungdomsuddannelserne"¹⁵ for at være klar og instruktiv i forhold til, hvordan overgangene kan lettes for brugerne. I indeværende undersøgelse er der dog ikke kommet entydige eksempler på, at disse tiltag har kunnet afhjælpe de eksisterende barrierer i denne overgang. Dette kan eksempelvis skyldes, at der særligt på de mindre skoler eller ungdomsuddannelsesinstitutioner og STX kan være organisatoriske barrierer relateret til manglende viden hos de modtagende vejledere, der skal sørge for at gribe ansvaret og få ansøgt om hjælpemidlerne (se beskrivelsen af barrierefire i afsnit 4.1). Ligeledes eksisterer en juridisk barriere i forhold til ansøgningstidspunkter, hvilket kan spænde ben for overleveringsformens potentialer. Denne beskrives nedenfor.

Nedenfor gennemgås de barrierer, som er specifikke for overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse.

4.2.1 Juridisk barriere

Barriere 9: Hjælpemidler kan først ansøges, når borgeren 1) har afsluttet den foregående uddannelse og 2) er optaget på en specifik uddannelsesinstitution. Dette medfører perioder uden hjælpemidler (belastningsgrad høj)

Barrieren består i, at uddannelsesinstitutioner i Ministeriet for Børn og Undervisnings regi, herunder ungdomsuddannelsesinstitutioner og private grundskoler, ikke kan bestille hjælpemidlet hjem, før de har fået ansøgningen behandlet i Uddannelsesstyrelsen. På trods af at borgeren i sin uddannelsesplan, der sendes i forbindelse med ansøgningen til ungdomsuddannelse (1. marts), har skrevet, at der er et behov for hjælpemidler, kan den modtagende ungdomsuddannelsesinstitution først ansøge om hjælpemidler, når den pågældende elev har afsluttet sin foregående uddannelse (ca. 25. juni) og er optaget på ungdomsuddannelsesinstitutionen¹⁶. Således skal ansøgningen skrives af den modtagende uddannelsesinstitution og sagsbehandles i Uddannelsesstyrelsen i ferieperioden, for at det kan lykkes, at hjælpemidlerne er klar til skolestart. Særligt for borgerne kan dette forekomme frustrerende, i fald det ikke er muligt at komme i kontakt med enten

¹⁴ Der skal dog gives skriftlig tilladelse til videregivelsen af oplysninger af eleven selv eller forældrene til eleven, i fald denne er under 18 år.

¹⁵ "Vejledning om kommuners og uddannelsesinstitutioners samarbejde om iværksættelse af specialpædagogisk støtte i ungdomsuddannelserne", Uddannelsesstyrelsen, april 2011. http://www.spsu.dk/vejledning_overgang_til_uu.pdf

¹⁶ Hvis uddannelsesinstitutionen søger inden, kan SPS-kontoret i Uddannelsesstyrelsen alligevel først begynde sagsbehandlingen, når den studerende er optaget.

ungdomsuddannelsen eller Uddannelsesstyrelsen i den vigtige overgangsperiode. Men også internt mellem ungdomsuddannelsesinstitutionen og Uddannelsesstyrelsen kan sommerferieperioden være en barriere for at komme videre med arbejdet.

Det er oplevelsen blandt borgerne, at denne barriere belaster voldsomt, da det ikke er muligt for dem at "være i god tid". Selvom forældre og elever informerer i rigtig god tid, og selvom oplysningerne er lettilgængelige i uddannelsesplanerne er skæringsdatoerne for, hvornår den modtagende institution kan påbegynde en ansøgning og få den behandlet i Uddannelsesstyrelsen en stor forhindring i forhold til at få hjælpemidlerne klar til skolestart. Borgernes og de professionelle oplevelser er derfor, at hjælpemidlerne oftest ikke er klar til studiestart. Dette er et generelt problem, men bliver forstærket i de situationer, hvor der skal indhentes ekstra oplysninger, der medfører ekstra sagsbehandlingstid. Herudover kan der være ventetid på levering af hjælpemidlerne fra leverandørens side.

4.2.2 Organisatorisk barriere

Barriere 10: Ventetid på undervisningsmaterialer (belastningsgrad middel)

En barriere, som ligger i forlængelse af ovenstående, er ventetiden på undervisningsmaterialer. Alt efter funktionsnedsættelsen kan det dreje sig om indscannede materialer og punktskriftsmaterialer til borgere med læsevanskeligheder eller synsnedsættelse. Sene offentliggørelser af skoleårets pensum medfører, at de særlige undervisningsmaterialer ikke når at blive færdige til de elever, der har behov for særlige materialer for at kunne følge med i undervisningen. Det er oplevelsen blandt borgerne, at denne barriere begrænser dem i deres studiemuligheder. Nogle borgere griber det proaktivt an og kontakter selv det kommende skoleårs undervisere inden skoleåret slutter for at høre, hvad der skal anskaffes af bøger og materialer til næste skoleår for på den måde at forsøge at være på forkant. Dette er dog endnu en ekstra byrde for borgeren, der på dette tidspunkt i sit uddannelsesliv har fokus på mange andre aspekter af studie- og ungdoms-/voksenlivet og måske derfor ikke formår at løfte opgaven. Ligeledes er der den barriere, at borgerne højst sandsynligt ikke kan få lov til at gå i gang med at anskaffe sig kommende undervisningsmaterialer, fordi der først skal bevilges hjælp til bearbejdning af materialerne.

4.2.3 Økonomisk barriere

Barriere 11: Stærk decentralisering af tildelingen af hjælpemidler (belastningsgrad middel)

På folkeskoleområdet er den enkelte kommune ansvarlig for at visitere til og udlevere hjælpemidler til de elever, der har behov for det. Ofte er ansvaret yderligere decentraliseret i den enkelte kommune, således at det er den enkelte skole, der står for visitationen – med rådgivning fra PPR – og den enkelte skole, der træffer aftale med en leverandør – ofte på baggrund af kommunale indkøbsaftaler. Det betyder, at der kan være forskellige leverandører af hjælpemidler fra skole til skole – selv inden for samme kommune. Den stærke decentralisering af tildelingen af hjælpemidler på folkeskoleområdet kan betyde, at den enkelte skoles økonomi kan blive presset, hvis den i en periode modtager mange elever med behov for hjælpemidler. Dette kan give et uheldigt syn på elever med behov for hjælpemidler, som dyre elever der belaster skoles budget. Det kan ligeledes være en barriere ved skoleskift, hvor praksis og vurdering kan være forskellig også inden for den enkelte kommune og derfor giver borgerne forskellige muligheder, alt efter hvor de finder sig. Det er en vurderingssag, om den enkelte elev har behov for hjælpemidler, og visitatorerne kommer ikke altid frem til den samme konklusion, hvilket kan lede til afslag på ansøgning om hjælpemidler ét sted og ikke et andet.

4.2.4 Løsninger til brug i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse

Flere af barriererne for elever med funktionsnedsættelser, der går fra grundskolen til ungdomsuddannelse, kan afhjælpes gennem de løsningsforslag, der er præsenteret under de tværgående barrierer i afsnit 4.1. Dette gælder eksempelvis i forhold til den juridiske barriere, der knytter sig til ansøgning og sagsbehandlingen af hjælpemidler ved overgang til ungdomsuddannelse (eller fx efterskole) eller først kan starte, når eleven er optaget på en specifik uddannelsesinstitution. Denne kan afhjælpes, hvis løsningsforslaget om, at det tillades, at sagsbehandlingen går i gang, før eleven er optaget, gennemføres, eller det tværgående løsningsforslag "Den norske model": Centralisering af tildelingen af hjælpemidler. Ligeledes kan flere af de øvrige barrierer lattes ved eksempelvis etableringen af tværsektoriel vidensdeling.

I det følgende præsenteres de løsningsforslag, der knytter sig specifikt til barriererne vedr. overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Løsningsforslag 10	Der indføres en fast rutine om, at når et barn er kendt i PPR i forhold til brugen af hjælpemidler, skal der foregå en konkret overlevering til næste instans. PPR og/eller UU gøres til gennemgående nøglepersoner.
Dækker barriererne	<p>Økonomisk barriere: Stærk decentralisering af tildelingen af hjælpemidler.</p> <p>Organisatorisk barriere: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation.</p>
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Forslaget indebærer, at der indføres en fast procedure, hvor den afgivende instans har pligt til at foretage en konkret overlevering til den modtagende instans i de tilfælde, hvor der er tale om elever, der er kendt i PPR. I dag er det UU, der følger de unge, men de ved ikke noget specifikt om hjælpemidler og funktionsnedsættelser. Her er den afgivende skole og PPR bedre rustet til overleveringen – evt. i samarbejde med UU.</p> <p>I Capacent-rapporten fra 2009 peges der på, at "hensyntagen i vejledningen til det specifikke handicap varierer og er afhængig af tilgængelige oplysninger om handicappet. Oplysninger, som ofte er præget af tilfældigheder, fordi de ikke følger klart af sagshistorik mv." (Capacent, 2009, s. 85) Ved at forpligte den afgivende institution (PPR eller UU) kan dette imødekommes.</p> <p>Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.</p>
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Sikre at der sker den nødvendige overlevering fra grundskolen til ungdomsuddannelserne • Flytter noget af ansvaret fra borgeren og over til uddannelsesinstitutionerne • Højere grad af forpligtelse af både den afgivende institution og den modtagne samt mindskning af misforståelser af behovets karakter
Ulemper	Kræver implementering af ekstra procedure i forbindelse med generel studieopstart.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer formentlig omkostninger til den instans der skal varetage overleveringen.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil sikre en bedre overlevering, og dermed at elever kommer bedre i gang med ungdomsuddannelsen og dermed har bedre betingelser for at gennemføre en uddannelse.

Løsningsforslag 11	Indfør skoledatatek i Danmark, hvor eksperter kan hjælpe med at indføre og benytte hjælpemidler i samarbejde med UU og PPR.
Dækker barriererne	<p>Økonomisk barriere: Stærk decentralisering af tildelingen af hjælpemidler.</p> <p>Organisatorisk barriere: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation.</p> <p>Teknisk barriere: Mærker og versioner skifter hele tiden.</p>
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Forslaget indebærer, at der etableres et såkaldt skoledatatek, som det kendes fra Sverige. Skoledatateket i Sverige har først og fremmest den funktion, at det skal give lærere viden om hjælpemidlers anvendelse i udviklingen af inkluderende undervisningsmiljøer. På skoledatateket uddannes lærere i specialpædagogisk it-anvendelse, og de præsenteres for forskellige programmer og kompensatoriske hjælpemidler. Der foretages desuden korttidsudlån af såvel programmer og udstyr, ligesom der tilbydes teknisk og pædagogisk support på det udlånte. Et af formålene med korttidsudlån er, at meget specialudstyr er så dyrt, at en afprøvning hos eleven er hensigtsmæssig inden evt. indkøb.</p>

Løsningsforslag 11	
Indfør skoledatatek i Danmark, hvor eksperter kan hjælpe med at indføre og benytte hjælpemidler i samarbejde med UU og PPR.	
	<p>Nordenrapporten¹⁷ fra 2011 peger på, at satsningen fra Sverige har haft en positiv påvirkning af skoleresultaterne for eleverne med funktionsnedsættelser i forhold til læse-/skrivevanskeligheder.</p> <p>Alternativt kan der oprettes regionale eller tværkommunale centre, der skal stå for rådgivning af institutioner, vejledere og undervisere. Centrene skal være af en vis størrelse for at sikre, at de kompetencemæssigt kan løfte opgaven.</p> <p>Skoledatateket i Sverige er målrettet folkeskolen, hvorfor overgangen til ungdomsuddannelsen skal indtænkes i udviklingen af et dansk datatek møntet på også at dække overgangen til ungdomsuddannelsen.</p>
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> • Forslaget vil sikre bedre integration og forståelser for hjælpemidler i undervisningen • Forslaget vil sikre bedre rådgivning i overgangene • Holdningsændring til handicap og brugen af hjælpemidler.
Ulemper	Vejledere og undervisere skal lære at bruge den nye vejledningsfunktion.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer omkostninger til oprettelsen og driften af skoledatateket.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil sikre en bedre overlevering og at eleverne kommer bedre i gang med ungdomsuddannelsen og dermed har bedre betingelser for at gennemføre.

Løsningsforslag 12	
Fast procedure om at alle elever skal kompetencevurderes senest to uger efter studiestart. I denne vurdering skal også indgå en udredning af evt. behov for hjælpemidler Eksemplet stammer fra erhvervsskolerne	
Dækker barriererne	Organisatorisk barriere: Manglende viden om funktionsnedsættelser og muligheder for kompensation.
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Forslaget indebærer, at der institutionaliseres en systematisk procedure, hvor alle elever skal kompetencevurderes senest to uger efter studiestart på alle ungdomsuddannelserne. I denne vurdering skal også indgå en udredning af evt. behov for hjælpemidler. På denne måde sikres, at alle med behov for hjælpemidler bliver opdaget. På erhvervsskoleområdet praktiseres en lignende ordning i dag – det er dog usikkert, i hvilken grad den er fuldt implementeret på alle erhvervsuddannelserne.</p> <p>Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.</p>
Fordele	Giver en systematisk tilgang til udredning og sikrer, at alle med behov for hjælpemidler burde blive opdaget.
Ulemper	Kræver implementering af ekstra procedure i forbindelse med generel studieopstart
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer ekstra medarbejderressourcer til kompetencevurderingen, men pålægger ikke sektorerne en forpligtelse ud over den de allerede har.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil sikre at alle med behov for hjælpemidler identificeres og at borgeren kommer bedre i gang med ungdomsuddannelsen og dermed har bedre betingelser for at gennemføre.

¹⁷ "Fokus på lese- og skrivevansker", Nordens Vælfærdscenter, juni 2011, s. 4.
http://www.nordicwelfare.org/filearchive/1/121551/Leseskrivevansker_enk.pdf

4.3 Barrierer ved overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse – overgang 4

Overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse er ikke i så høj grad som de øvrige overgange fyldt med barrierer for borgerne, da det er Uddannelsesstyrelsen, der står for vejledning og visitation til hjælpemidler i begge sektorer, og der her synes at være taget bedre hånd om sektoransvaret.

Det er dog også ved denne overgang et problem, at studerende i perioder kommer til at stå uden hjælpemidler, hvis ikke de har hjælpemidler med fra deres ungdomsuddannelse, eller hvis de har holdt sabbat mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. En del af disse kan findes i den kvantitative undersøgelse "Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed... – En undersøgelse af barrierer for studerende med handicap på de lange videregående uddannelser, som er gennemført af Danske Studerendes Fællesråd blandt et udtræk af universitetsstuderende i 2008 (Stamer og Nielsen, 2008).

Nedenfor gennemgås de barrierer, som er specifikke for overgangen mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse.

4.3.1 Juridiske barrierer

Barriere 12: Hjælpemidler kan først søges, når den studerende er optaget på en uddannelse (belastningsgrad høj)

Det er en barriere, at studerende, som ikke har hjælpemidler med sig fra sin ungdomsuddannelsen, først kan søge om hjælpemidler, når de er optaget på et studium. Dette sker i starten af august. Herfra er der typisk kun en måned til studiestart, hvor hjælpemidlet gerne skulle være klar til den studerende. SPS-kontoret i Uddannelsesstyrelsen skal behandle ansøgningerne og bevilge hjælpemidler, men kan først begynde sagsbehandlingen, når den studerende er optaget. Dette betyder, at august og september bliver en periode med spidsbelastning, og man indretter personalebemandingen derefter. Alligevel kan der ophobe sig en pukkel af sager, som må vente på at medarbejderne har tid til at sagsbehandle dem. Det kan således være svært at nå at sagsbehandle alle ansøgninger, så hjælpemidlerne er klar til studiestart – særligt i de situationer hvor ansøgningen er mangelfuld, og der skal indhentes ekstra oplysninger, kan det medføre ekstra sagsbehandlingstid.

Sammen med den ventetid der kan være på levering af hjælpemidlerne, kan det betyde, at den studerende ikke får hjælpemidlerne og tilpassede studiematerialer ved starten af sin videregående uddannelse. For studerende der på linje med deres studiekammerater skal bruge kræfter på at finde sig til rette i nye rammer, kan dette medføre en ekstra belastning, der medfører, at de kommer bagud med deres studier, må tage semestre om eller helt dropper ud, sådan som det er illustreret i fortællingen om Jakob i afsnit 5.

4.3.2 Organisatoriske barrierer

I overgangen mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse er der en række eksempler på, at man har skabt smidige administrative ordninger til gavn for de studerende. Eksempelvis er det relativt let for en SPS-vejleder i den modtagende sektor at overføre hjælpemidler fra ungdomsuddannelsen til den videregående uddannelse. På workshoppen blev det dog påpeget, at man gerne så denne løsning gjort endnu mere smidig, så man selv kan overflytte hjælpemidlerne via ministeriets hjemmeside.

Alligevel er der, som det fremgår af næste afsnit, også for denne overgang organisatoriske barrierer, som belaster borgerne.

Barriere 13: Sagsbehandling af ansøgning skal ske i ferieperiode (belastningsgrad høj)

Som beskrevet ovenfor sker sagsbehandlingen af en ansøgning om hjælpemidler i Uddannelsesstyrelsen typisk hen over sommeren. Denne periode er typisk også ferieperiode på uddannelsesstederne, og flere af de interviewede kan fortælle om situationer, hvor SPS-vejlederen ikke er at træffe i tre til fire uger i denne periode, fordi de afvikler sommerferie (Se også Stamer og Nielsen, 2008, s. 75).

Dette sammenfald af at ansøgninger først kan udarbejdes, når den studerende er optaget, og det kan være svært både for den studerende og for SPS-kontoret i Uddannelsesstyrelsen at komme i kontakt med SPS-vejlederen på den videregående uddannelse, kan yderligere forsinke sagsbehandlingen og udleveringen af de nødvendige hjælpemidler.

Ofte har de studerende også selv en aktie i at forlænge sagsbehandlingstiden, hvis de ikke i deres ansøgningspapirer gør opmærksom på, at de behøver hjælpemidler, og straks de er optaget selv kontakter SPS-vejlederen. Som beskrevet i afsnit 4.1 om de tværgående barrierer handler systemerne ofte reaktivt, og det er derfor nødvendigt, at den studerende selv gør opmærksom på sine behov og sikrer at hjælpemidler bliver overflyttet eller søgt fra ny, hvis det er nødvendigt. Da overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse på en række andre punkter er præget af skift i den unges liv, er der i interviewene en række eksempler på, at den unge først efter studiestart får søgt om hjælpemidler.

Barriere 14: Ventetid på tilpassede studiematerialer (belastningsgrad høj)

En barriere, som belaster især studerende på videregående uddannelser, knytter sig til mulighederne for at få særligt tilpassede studiematerialer. Det kan handle om tekster i et særligt format, indscannede bøger, lydbøger som fx daisybøger eller bøger sat med punktskrift (se også Stamer og Nielsen, 2008, s. 122). På mange af de videregående uddannelser færdiggøres pensumlister ofte først op til studiestart og ændres ofte under vejs ud fra et ønske om at gøre pensum så aktuelt for de studerende som muligt. Dette kan betyde, at der ikke er særlig lang tid for studerende med funktionsnedsættelser til at få bearbejdet studiematerialerne, så de er tilgængelige for dem. Blandt de interviewede er der studerende, der først har fået deres studiematerialer langt ind i det semester, hvor de skulle anvendes eller efter eksaminationen i det pågældende fag. På grund af rettigheder til studiematerialerne er det ikke muligt, at uddannelserne lægger materialerne ud på deres intranet til fri afbenyttelse eller opstiller dem på bibliotekerne. Det er således ikke muligt for de studerende at benytte materialer, som allerede er bearbejdet og fx indscannet til andre studerende, hvilket kunne afkorte ventetiden, der hvor der er tale om grundbøger, som går igen fra semester til semester.

Herved påføres studerende med behov for særligt tilpassede studiematerialer en ekstra byrde i forhold til deres studiekammerater, som umiddelbart har adgang til pensum.

Barriere 15: Studerende der holder sabbat står uden hjælpemidler (belastningsgrad middel)

En særlig barriere ligger i forhold til studerende, der tager et eller flere sabbatår mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse. Her skal den studerende aflevere hjælpemidlerne på sin ungdomsuddannelse, da han eller hun ikke længere er optaget på en uddannelse. Typisk er vedkommende heller ikke tilknyttet en af de andre sektorer, men bruger tiden på fx højskoleophold, rejser eller har småjob i løst ansættelsesforhold og står uden hjælpemidler eller klarer sig med de hjælpemidler, han eller hun er bevilliget til brug i hjemmet. Er der brug for flere hjælpemidler end de allerede bevilgede, skal disse bevilges gennem serviceloven i borgerens kommune. Som illustreret i fortællingen om Thomas, Jakob og Jan i afsnit 5 kan der imidlertid være lang sagsbehandlingstid – i værste fald op til seks måneder – på at få truffet en afgørelse. Kommunerne er i takt med stadig strammere budgetter blevet meget opmærksomme på, at den sektoransvarlige skal gribe ansvaret, og de kan eksempelvis give afslag på et punktapparat eller en CCTV-skærm til en svagsynet som hjælpemiddel efter serviceloven ud fra en vurdering om, at den type hjælpemidler primært er nødvendige i forbindelse med uddannelse eller job og dermed skal gives over uddannelseslovene. De studerende kan risikere at stå uden hjælpemidler overhovedet i meget lang tid. Samme problemer gør sig gældende ved overgangen til ledighed, hvor der kan opstå lignende stridigheder om, hvorvidt hjælpemidlerne skal bevilges over serviceloven eller efter lov om aktiv beskæftigelsespolitik. Dette betyder, at borgeren står uden hjælpemidler i en længere periode, mens der træffes afgørelse.

At skulle klare sig uden eller med færre hjælpemidler i sabbatperioden kan udgøre en barriere der kan betyde, at studerende med funktionsnedsættelser afholder sig fra at holde en måske tiltrængt pause og dermed benytte sig af de samme muligheder, som andre unge har.

Der er ikke samme problemer for studerende, der venter med at holde en pause i studierne til de er optaget på et studium, som de kan søge orlov fra. I orlovsperioden er de stadig indskrevet og kan typisk beholde hjælpemidlerne.

4.3.3 Økonomiske barrierer

Der er ingen økonomiske barrierer specifikt knyttet til overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse.

4.3.4 Tekniske barrierer

Barriere 16: Studiematerialer udleveres i utilgængelige formater (belastningsgrad middel)

En teknisk variant af barrieren i forhold til adgang til tilpassede studiematerialer gælder det problem, som kan opstå, når der udleveres artikler i pensum, som ikke er i format, der kan anvendes sammen med fx oplæsningsprogrammer. Der er sædvanligvis ikke fastlagt standarder for, hvilke formater pensum skal foreligge i for at det må anvendes i undervisningen. Det er i høj grad op til den enkelte underviser at overveje, om fx en kopieret avisartikel eller originale byggetegninger reelt er tilgængelige for hans eller hendes studerende. Det ville være en fordel for studerende med læse- og skrivevanskeligheder, hvis viden om studiematerialernes tilgængelighed blev udbredt blandt undervisere, og hvis der blev arbejdet med at fastlægge standarder for studiematerialers format.

4.3.5 Løsninger til brug i overgangen fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse

Ud over de tværgående løsningsforslag i afsnit 4.1.5 præsenteres nedenfor løsningsforslag særligt knyttet til overgangen mellem ungdomsuddannelse og videregående uddannelse.

Barrieren for de studerende, der går fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse, knyttet til det forhold, at sagsbehandlingen først kan starte, når de er optaget på en uddannelse, vil blive afhjulpet, hvis det tillades at starte sagsbehandlingen af hjælpemiddelansøgningen tidligere, sådan som det er foreslået i løsningsforslag 9 i afsnit 4.1. Det samme vil gælde for de studerende, der oplever ventetider på adgang til særligt tilpassede studiematerialer under forudsætning af, at pensumlisterne ligger færdige i tilstrækkelig god tid før studiestart til, at bearbejdningen kan gå i gang, så snart hjælpemidlerne er bevilgede. Denne løsning vil dog ikke hjælpe de studerende, der ikke selv gør opmærksom på, at de har en funktionsnedsættelse og brug for hjælpemidler allerede i forbindelse med optagelsen på et studium.

Løsningsforslag 13	
	Gør centrale studiematerialer tilgængelige for en bredere kreds af studerende med behov for kommunikationshjælpemidler
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Ventetid på tilpassede studiematerialer. Teknisk barriere: Studiematerialer udleveres i utilgængelige formater.
Beskrivelse af løsningsforslaget	Forslaget indebærer, at der etableres aftale om, at bearbejdede studiematerialer gøres tilgængelige for en bredere kreds af studerende, end blot den studerende de er udarbejdet til. Dette kan gøres ved at indgå aftale med fx Nota ¹⁸ (www.nota.nu) om, at elektroniske materialer er tilgængelige gennem deres hjemmeside, og at bøger sat med punktskrift gøres tilgængelige gennem Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket. Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændringer.
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> Forslaget vil mindske ventetiden for de studerende i forhold til at komme i gang med deres studium Flere vil kunne få gavn af studiematerialerne Med tiden vil der blive opbygget en materialesamling af studiematerialer, som er tilgængelig for ordblinde, blinde og svagsynede, der anvender kommunikationshjælpemidler. Materialesamlingen vil kunne anvendes i de studerendes selvstændige søgning af litteratur.

¹⁸ Nota er det landsdækkende hovedbibliotek for blinde, svagsynede og andre, der på grund af handicap er ude af stand til at læse trykt tekst. Nota udvikler, producerer og distribuerer materialer i alternative og tilgængelige formater.

Løsningsforslag 13	
Gør centrale studiematerialer tilgængelige for en bredere kreds af studerende med behov for kommunikationshjælpemidler	
Ulemper	Løsningen vil måske få uddannelsesinstitutioner til at afstå fra at bestille bearbejdning af nyere versioner af grundbøger, hvis der findes en ældre version tilgængelig for den studerende.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer formentlig omkostninger til køb af rettigheder. Til gengæld vil mange individuelle bearbejdnings af studiemateriale kunne spares
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget vil sikre, at studerende tidligere får adgang til relevante studiematerialer og kommer bedre i gang med deres studium og dermed har bedre betingelser for at gennemføre.

Løsningsforslag 14	
Tillad studerende på sabbat at låne hjælpemidler i sabbatperioden	
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Studerende der holder sabbatår står uden hjælpemidler.
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Forslaget indebærer, at studerende, der holder sabbatår mellem ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse, får lov til at låne hjælpemidler i sabbatperioden, mod at de garanterer, at de søger ind på en videregående uddannelse på baggrund af en realistisk uddannelsesplan et eller to år efter.</p> <p>Forslaget kan ses i sammenhæng med løsningsforslag 1 om en generel udlånsordning.</p> <p>Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændringer.</p>
Fordele	Løsningen betyder, at studerende på sabbat også har hjælpemidler i sabbatperioden.
Ulemper	Løsningen vil betyde, at der vil blive udlånt hjælpemidler til studerende, som alligevel ikke efterfølgende bliver indskrevet på en videregående uddannelse.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer udgifter for Uddannelsesstyrelsen til udlån af hjælpemidler og slitage på hjælpemidler i sabbatperioden samt til administration af ordningen.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Studerende på sabbat vil have lettere ved at vende tilbage til studierne og vil kunne få mere ud af deres sabbatperiode, når de har de nødvendige hjælpemidler.

4.4 Barrierer ved overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed – overgang 5-6 og 8-9

Barrierer vedrørende overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed udspringer dels af sektoransvarsprincippet, hvor beskæftigede eller ledige borgere med funktionsnedsættelser skal levere deres hjælpemidler tilbage til uddannelsesinstitutionen, når de afslutter deres uddannelse og således står uden hjælpemidler, når de starter i et nyt job eller skal i gang med jobsøgning. Dels udspringer de af gråzoner mellem serviceloven og lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, hvor ventetiden på hjælpemidler forøges pga. uenigheder om, hvilken forvaltning der har det økonomiske ansvar for bevillingen af hjælpemidler, der ligger på grænsen mellem de to lovgivninger. Denne barriere kan ligeledes efterlade borgere, der starter i nyt job eller skal i gang med jobsøgning, uden hjælpemidler i overgangsperioden.

Desuden er der tale om organisatoriske barrierer relateret til manglende viden hos de medarbejdere i beskæftigelsessektoren, der overtager ansvaret for sagsbehandlingen fra uddannelsessektoren. Endelig kan der for borgere, der skal i praktik eller starter i nyt job, opstå en teknisk barriere, hvis hjælpemidlet ikke kan fungere i samspil med arbejdspladsredskaberne.

Nedenfor gennemgås de barrierer, som er specifikke for fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed.

Barriere 17: Gråzoner mellem serviceloven og lov om aktiv beskæftigelsesindsats (belastningsgrad middel)

Gråzoner mellem serviceloven og lov om aktiv beskæftigelsesindsats er en juridisk barriere, om end der her er tale om en barriere af middel belastningsgrad. Hovedreglen er, at hjælpemidler, som skal anvendes inden for arbejdspladsen, og som er knyttet op på arbejdspladsen eller arbejdsfunktionen, skal bevilges gennem lov om aktiv beskæftigelsespolitik, mens hjælpemidler, som skal anvendes i hjemmet eller på vej til arbejde, skal bevilges gennem serviceloven. Grænsedragningen imellem de to lovgivninger er imidlertid ikke altid lige klar. Et eksempel kan være en sygeplejerske, der skal have specielle kompressionsstrømper til armene, hvor socialforvaltningen vurderer, at det er beskæftigelsesforvaltningen, der skal dække hjælpemidlet, fordi sygeplejersken skal bruge armstrømperne på sit arbejde, mens beskæftigelsesforvaltningen vurderer, at det er lige meget, hvilket arbejde der er tale om, idet sygeplejersken vil have brug for armstrømperne i et hvilket som helst arbejde, hvorfor der kan argumenteres for, at der er tale om et generelt behov, som serviceloven skal dække. Det kan tage tid, inden de to forvaltninger får afstemt, hvilken forvaltning der skal betale, og inden den rette forvaltning får bevilget hjælpemidlet. I den periode kan borgeren ikke selv anskaffe sig hjælpemidlet, da det så kan ende med, at vedkommende selv skal betale for hjælpemidlet, hvis det er anskaffet, inden bevillingen er givet. Ventetiden kan påvirke den lediges mulighed for at søge job og den nyansattes opstart i et nyt job, så frem den ledige/den nyansatte er afhængig af hjælpemidlet i forhold til jobsøgning/beskæftigelse.

4.4.1 Organisatoriske barrierer

Barriere 18: Afklaring af behov for hjælpemidler og indretning i forhold til deltagelse i aktivering forsikres pga. manglende viden om, at borgeren har en funktionsnedsættelse (belastningsgrad middel)

En organisatorisk barriere af middel belastningsgrad knytter sig til, at borgere, der går fra uddannelse til ledighed, kan have tendens til at skjule deres funktionsnedsættelse, fordi de er belymrede for, om deres funktionsnedsættelse kan få konsekvens for deres ret til at modtage dagpenge. Det kan fx være borgere med funktionsnedsættelse i forhold til syn, hørelse eller skrive-/læsevanskeligheder. Eftersom overlevering af viden om brug af hjælpemidler fra uddannelsessektoren til beskæftigelsessektoren ikke automatisk finder sted, har jobcenteret derfor ingen mulighed for at handle proaktivt, når de første gang møder de ledige i jobcenteret. For ledige med funktionsnedsættelser, der skal i aktivering, er det vigtigt, at jobcenteret får gjort opmærksom på, at de ikke stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt de ledige reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet pga. deres funktionsnedsættelse. Målet er at sikre, at jobcenteret sørger for udredningen og skaffer hjælpemidler inden påbegyndelsen af aktiveringsforløbet, så borgeren kan få udbytte af aktiveringen.

Barriere 19: Jobcentre mangler viden om funktionsnedsættelser og hjælpemidler (belastningsgrad høj)

Nært beslægtet med ovenstående barriere er, at jobcentermedarbejdere ofte har et begrænset kendskab til funktionsnedsættelser og til afklaring og tildeling af hjælpemidler. Mange jobcentermedarbejdere mangler viden om, at der kan være andre behov for hjælpemidler, når man overgår fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed. Dvs. at borgerne ikke nødvendigvis bare kan køre videre med de hjælpemidler, de havde på studiet. Ligeledes mangler mange jobcentermedarbejdere viden om, hvor man kan henvende sig i forhold til afklaring og rekvirering af hjælpemidler. Det kan blive et problem, hvis borgeren har brug for andre hjælpemidler i forbindelse med jobsøgning eller beskæftigelse, end vedkommende havde på studiet.

4.4.2 Løsninger i forhold til barrierer i overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed

I det følgende præsenteres de konkrete løsningsforslag, der knytter sig til barriererne vedr. overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed.

Løsningsforslag 15	Formulering af procedurer og opfølgingsmekanismer hvad angår jobcentrenes vejledning af borgere med funktionsnedsættelse
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Jobcentrene mangler viden om funktionsnedsættelser og hjælpemidler.
Beskrivelse af løsningsforslaget	<p>Løsningen indebærer, at der formuleres procedurer for jobcentrenes vejledning af borgere med funktionsnedsættelse. Disse kan med fordel formidles af Specialfunktionen Job og Handicap, som i forvejen rådgiver og underviser handicapnøglepersoner på jobcentrene. Det er i den sammenhæng centralt, at vejledningen tænkes sammen med de øvrige vejledninger, der måtte eksistere til jobcentermedarbejdere.</p> <p>Endvidere indebærer løsningen, at der indføres en mekanisme, hvormed man fra centralt hold kan følge op på, om procedurerne implementeres efter hensigten. Det kan eventuelt være i form af uvildig evaluering. Formålet er at sikre, at borgerne får den vejledning og afklaring hos jobcentrene, som den enkelte har brug for på baggrund af sin funktionsnedsættelse. Det kan være afklaring i forhold til hjælpemidler, og det kan være vejledning om aktiveringsmuligheder.</p> <p>Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændringer.</p>
Fordele	Dette vil på sigt skabe bedre forhold for borgerne i form af de hjælpemidler og/eller den vejledning, de har brug for i forbindelse med beskæftigelse eller ledighed.
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Ulempen ved forslaget er, at det kan være svært for jobcentermedarbejdere at identificere, hvorvidt en nyledig har en funktionsnedsættelse, medmindre vedkommende selv gør opmærksom herpå¹⁹ • Der er endvidere den risiko, at forslaget af kommunerne kan blive opfattet som et tillæg til det øgede bureaukrati, som mange kommuner ønsker mindsket, hvorfor der kan opstå modstand i forhold til implementeringen af forslaget.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Kommunerne skal afsætte ressourcer til implementering af procedurerne. Forslaget pålægger dog ikke kommunerne yderligere forpligtelser i forhold til vejledning eller hjælpemidler, ud over dem de allerede har.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Forslaget indebærer en samfundsmæssig investering til udarbejdelse af standarder og til opfølgning/uvildig evaluering.

¹⁹ Jf. Arbejdsmarkedsstyrelsens "Evaluering af handicapindsatsen. Barriereanalyse", 2009.

Løsningsforslag 16	Information til studerende med funktionsnedsættelser om mulighed for afklaring og rekvirering af hjælpemidler i forbindelse med overgang til beskæftigelse eller ledighed
Dækker barriererne...	Organisatorisk barriere: Afklaring af behov for hjælpemidler og indretning i forhold til deltagelse i aktivering forsinkes pga. manglende viden om, at der er tale om borgere med funktionsnedsættelse.
Beskrivelse af løsningsforslaget	Løsningen indebærer, at man allerede i uddannelsesforløbet informerer studerende med funktionsnedsættelser (for eksempel studerende der modtager SPS) om muligheden for afklaring og rekvirering af hjælpemidler i forbindelse med overgang til beskæftigelse og ledighed samt om de aktiveringstilbud, som kan lette deres adgang til arbejdsmarkedet, for eksempel mulighed for fortrinsadgang ²⁰ og job med løntilskud for nyuddannede; "isbryderordningen" ²¹ . Løsningsforslaget kan gennemføres uden lovændringer.
Fordele	Forslaget øger sandsynligheden for tidligere udredning af hjælpemiddelbehov i overgangen fra uddannelse til beskæftigelse eller ledighed.
Ulemper	Der er umiddelbart ingen ulemper ved forslaget.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningsforslaget indebærer udgifter til medarbejderressourcer i forbindelse med udbredelsen af materialet på de enkelte uddannelsesinstitutioner.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> Løsningsforslaget indebærer en samfundsøkonomisk investering i udarbejdelse og vedligeholdelse af oplysningsmaterialet Løsningsforslaget forventes at indebære, at borgere med funktionsnedsættelse hurtigere hjælpes i gang på arbejdsmarkedet, og at flere får bedre vilkår for at bestride et job.

4.5 Barriere i overgangen til efter- og videreuddannelse – Overgang 7 og 10

4.5.1 Juridiske barrierer

Barriere 20: Området for efter- og videreuddannelse er ikke dækket af SPS-ordningen (belastningsgrad høj)

Der er primært én juridisk barriere i forbindelse med overgangen til efter- og videreuddannelse, nemlig at området for efter- og videreuddannelse ikke er dækket af SPS-ordningen. Denne barriere er af meget høj belastning for dem, de rammer. Denne gråzone, hvor ingen løfter sektoransvaret, er en alvorlig hindring for borgere med funktionsnedsættelse, der af forskellige årsager ønsker at efter- og videreuddanne sig. Det kan være borgere, som pådrager sig en funktionsnedsættelse som følge af sygdom eller ulykke, og som derfor har brug for at blive omskølet, eller det kan være borgere med funktionsnedsættelse, der for at forbedre deres beskæftigelsesmuligheder ønsker at tage en efter- eller videreuddannelse. Barrieren udspringer af, at det ikke er afklaret, hvilken sektor der skal stå for finansieringen af hjælpemidler i forbindelse med efter- og videreuddannelse (diplomuddannelser, masteruddannelser, meritlæreruddannelsen, HD mv.). Borgere med funktionsnedsættelse havner derfor ofte i en situation, hvor de selv må finansiere udgifterne til hjælpemidler i forbindelse med efter- og videreuddannelse. Hertil kommer den barriere, at det ikke altid er muligt for privatpersoner at købe hjælpemidler eller relevante studiematerialer, der er tilpasset borgernes kompensationsbehov, da disse ikke altid handles på et åbent marked.

²⁰ Ved besættelse af ledige stillinger i det offentlige er offentlige arbejdsgivere forpligtet til at give fortrinsadgang til personer, der har den rette uddannelse og kvalifikationer, men som på grund af deres funktionsnedsættelse har svært ved at komme ind på arbejdsmarkedet. Borgeren har således krav på en jobsamtale og en efterfølgende forhandlingsret (Arbejdsmarkedsstyrelsen, specialfunktionen job og handicap, Guiden).

²¹ Isbryderordningen er en løntilskudsordning, der skal give nyuddannede med funktionsnedsættelse muligheden for at opnå relevant erhvervs erfaring. Det bevilges af jobcenteret, og der kan ydes løntilskud i 12 måneder. Borgeren skal have gennemført en uddannelse af mindst 18 måneders varighed, og uddannelsen skal give ret til optagelse i en statsanerkendt arbejdsløshedskasse. Endvidere skal ansættelse under isbryderordningen være begyndt senest 2 år efter endt uddannelse og borgeren skal mangle relevant erhvervs erfaring (Arbejdsmarkedsstyrelsen, specialfunktionen job og handicap, Guiden - <http://bmhandicap.dk/Inspiration%20og%20Fakta/Guiden.aspx>).

At der ikke gives socialpædagogisk støtte til efter- og videreuddannelse medfører således, at nogle borgere afholder sig fra at gennemføre efter- og videreuddannelserne, da hjælpemidlerne og de tilpassede studiematerialer er en forudsætning for at kunne gennemføre disse.

4.5.2 Økonomiske, organisatoriske og tekniske barrierer

Der er ingen økonomiske, organisatoriske eller tekniske barrierer specifikt knyttet til overgangen til efter- og videreuddannelse.

4.6 Løsninger til brug på overgangen til efter- og videreuddannelse

Løsningsforslag 17	Efter- og videreuddannelsesområdet skal dækkes af SPS-lovgivningen
Dækker barriererne...	Juridisk barriere: Området for efter- og videreuddannelse er ikke dækket af SPS-ordningen.
Beskrivelse af løsningsforslaget	Løsningen indebærer, at sektoransvaret ift. efter- og videreuddannelse placeres hos uddannelsessektoren og dermed dækkes af SPS-lovgivningen. Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.
Fordele	Det er pt. ikke afgjort, hvilken sektor der har ansvaret for at dække omkostninger til efter- og videreuddannelse. Ved en klar ansvarsfordeling vil borgere med funktionsnedsættelser med behov for efter- og videreuddannelse ikke risikere at falde mellem to stole, når der skal tildeles hjælpemidler.
Ulemper	Ulempen kan være, at det i nogle tilfælde kan være svært at finde ud af, hvor man bedst kan placere bevillingskompetencen til hjælpemidler i forbindelse med efter- og videreuddannelse.
Driftsøkonomiske konsekvenser	Løsningsforslaget vil medføre ekstra udgifter til dækning af hjælpemidler for de områder, hvor sektoransvaret i dag ikke gribes.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer en samfundsøkonomisk investering i hjælpemidler til efter- og videreuddannelse, men investeringen vil formentlig betale sig i form af bedre beskæftigelse og fastholdelsesmuligheder for borgere med funktionsnedsættelser.

Løsningsforslag 18	Give efter- og videreuddannelser bevillingskompetence, så de direkte kan rekvirere hjælpemidler gennem Hjælpemiddelinstitutet
Dækker barriererne...	Juridisk barriere: Området for efter- og videreuddannelse er ikke dækket af SPS-ordningen.
Beskrivelse af løsningsforslaget	Løsningen skal ses i forlængelse af ovenstående løsningsforslag (efter- og videreuddannelsesområdet skal dækkes af SPS-lovgivningen). Den indebærer, at man som på AMU-området, giver efter- og videreuddannelser bevillingskompetence, så de direkte kan rekvirere hjælpemidler gennem Hjælpemiddelinstitutet. Løsningsforslaget kræver ændring af love og bekendtgørelser.
Fordele	AMU-området har succes med denne ordning og det betyder, at borgere på AMU-kurser får stillet hjælpemidler til rådighed, og at det sker på en måde, der opleves som smidig af borgeren
Ulemper	En ulempe kan bestå i, at dem der bevilger (EVU området) ikke samtidig har det økonomiske ansvar og derfor eventuelt ikke har øje for, hvorvidt hjælpemiddelbudgettet til EVU samlet set overstiges

Løsningsforslag 18	Give efter- og videreuddannelser bevillingskompetence, så de direkte kan rekvirere hjælpemidler gennem Hjælpemiddelinstitutet
Driftsøkonomiske konsekvenser	<ul style="list-style-type: none"> • Løsningsforslaget vil medføre ekstra udgifter til dækning af hjælpemidler for de områder, hvor sektoransvaret i dag ikke gribes • Løsningen indebærer en samfundsmæssig investering i medarbejderressourcer til bevilling af hjælpemidler i forbindelse med EVU, idet hjælpemidler på dette område ikke pt. er placeret inden for en specifik sektor.
Samfundsøkonomiske konsekvenser	Løsningen indebærer en samfundsøkonomisk investering i hjælpemidler til efter- og videreuddannelse, men investeringen vil formentlig betale sig i form af bedre beskæftigelse og fastholdelsesmuligheder for borgere med funktionsnedsættelser.

5. PERSONAS

I dette afsnit præsenteres fem personas, som illustrerer, hvordan de undersøgte overgange kunne opleves af fem forskellige borgere med forskellig funktionsnedsættelse og behov for kompenserende hjælpemidler.

Til forskel for resten af rapporten ser vi med disse fem borgeres øjne på overgangene i sammenhæng og på baggrund af konkrete funktionsnedsættelser og livsomstændigheder. Formålet er at give arbejdsgruppen inspiration til, hvordan man dels kan præsentere de forskellige barrierer, dels præsentere fem portrætter, som kan bruges til at tænke videre med og som holdepunkter for, hvordan de løsningsforslag, som arbejdsgruppen ender med at præsentere, vil fungere for Amanda, Jan, Jakob, Thomas og Hanne.

Hvordan er personas konstrueret?

Personas er fiktive, men realistiske fortællinger konstrueret på baggrund af data²². I vores tilfælde primært vores interview med borgere og pårørende. Hver persona er sekundært udbygget med viden fra interview med arbejdsgruppen og interessenter.

Hver persona bygger på fakta om, hvordan regler og praksis er i overgangene og dermed på viden fra kortlægningen af overgangene, som de er præsenteret i katalogerne i bilag 1 – 4. Herudover har vi trukket på borgernes oplevelser af barrierer, tanker og forestillinger om, hvad der skete i overgangene for at videreformidle disse brugeroplevelser i et levet liv og dermed gøre beskrivelsen autentisk og mættet.

De fem personas er prøvet af og valideret på deltagerne i workshoppen eller ved efterfølgende kvalitetstjek hos nøglepersoner med kendskab til problemstillingerne i det enkelte portræt.

Servicerejser

For hver persona er der udarbejdet et diagram, der viser personens servicerejse og de forskellige kontaktformer, vedkommende har med hjælpesystemet i de forskellige overgange.

For nogle af personerne er der rigtig mange kontakter (se fx servicerejsen for Thomas), mens der for andre kun er få kontakter (se fx fortællingen om Hanne). Man kan ikke selvstændigt udlede af diagrammernes kompleksitet, om overgangene er problematiske for borgeren, da lidt eller ingen kontakt i overgange også kan være udtryk for en belastende overgang, sådan som Hannes historie viser.

5.1 Amanda – 19 år – ordblind – overgang fra folkeskole til efterskole og senere ungdomsuddannelse

Amanda startede i sin lokale folkeskole som 6-årig og var glad for at gå i skole og ivrig efter at lære nyt.

Amanda havde dog rigtig svært ved at lære at læse, og skolen satte i løbet af anden klasse ind med ekstra læsestøtte. Amandas problemer med læsningen fortsatte dog. Hun brugte rigtig lang tid på lektierne, og hendes glæde ved at gå i skole forsvandt lige så stille. Hendes forældre begyndte at overveje, om der kunne være noget i vejen med Amanda. Skolen mente, at Amanda på en lang række andre punkter var en velfungerende og glad pige, som med lidt støtte nok skulle komme efter læsningen – hun var nok bare en langsom starter.

I slutningen af tredje klasse kunne Amanda stadig ikke læse andet end nogle ganske få ord og havde også rigtig svært ved skrivning. En ny klasselærer vurderede, at Amanda kunne være ordblind og indstillede til PPR, at hun skulle testes for ordblindhed.

Testen viste, at Amanda var stærkt ordblind, og man indstillede med det samme til, at hun skulle have hjælp gennem en it-rygsæk. Skolen havde seks it-rygsække, men de var alle i brug, og

²² Niranjana Jahagirdar and Arun Joseph Martin, oktober 2010 og <http://innovationsguiden.dk/brugere/analyse/personas>

skolen havde ikke råd til at købe flere i år. Heldigvis var der en elev i niende klasse, som efter sin eksamen i juni ville aflevere sin it-rygsæk. Den kunne Amanda overtage.

Skolens støttecenter lånte inden sommerferien en it-rygsæk af PPR, og Amanda og hendes forældre fik instruktion i, hvordan de kunne bruge de forskellige programmer og indscannede tekster. It-rygsækken kunne de dog ikke beholde i mere end en uge – så skulle den bruges af en anden elev på en anden skole. Der kom derfor til at gå tre uger fra Amanda fik instruktion i brugen til hun fik sin egen it-rygsæk.

Da den endelig kom, åbnede den helt nye muligheder for Amanda, og hun var især glad for oplæsningsprogrammerne og for CD-ORD. I de store klasser brugte hun også hjælpeprogrammerne i fritiden, når hun gik på Facebook. Hun syntes, at det var pinligt, hvis der var alt for mange stavfejl, når hun lige ville skrive en smart bemærkning til en eller anden. Efter afslutningen af niende klasse afleverede hun it-rygsækken tilbage til skolen. Der var en elev i fjerde, der skulle bruge rygsækken.

Efter niende klasse ville Amanda gerne på efterskole. Familien overvejede om de skulle vælge en efterskole med særlig ekspertise inden for ordblindhed, men Amanda ville hellere på den efterskole, som hendes kusine havde fortalt så meget godt om – en skole hvor sport og fritidsliv fyldte meget. Forældrene skrev ved indmeldelsen på efterskolen, at Amanda var stærkt ordblind og havde været vant til at bruge en it-rygsæk i sin skolegang.

Det var en fest at starte på efterskole, og i begyndelsen fyldte de faglige fag ikke ret meget, og Amanda fik ikke lige gjort opmærksom på, at hun havde store problemer med at læse. Der gik derfor to måneder, inden Amandas lærer opdagede, at hun havde rigtig svært ved at læse og skrive og gik til skolelederen. Han kunne godt huske at have set noget om ordblindhed i indskrivningspapirerne, men tænkte at det måske ikke ville være så stort et problem på skolen, hvor de boglige fag ikke fyldte helt så meget. Han ville lige se tiden an...

Amandas forældre pressede på, for at hun igen skulle have en it-rygsæk, og efterskolen gav sig til at undersøge, hvordan reglerne nu var på det område. De havde ikke tidligere haft elever med det behov.

Efter nogle uger med kontakt til Amandas gamle skole og PPR blev der indsendt en ansøgning på en it-rygsæk til Uddannelsesstyrelsen. Efter yderligere tre uger kom der svar fra Uddannelsesstyrelsen, at Amanda var bevilliget en it-rygsæk, som skolen kunne bestille hjem. It-rygsækken blev bestilt hjem, og efter 10 dage kom den til efterskolen.

Der var en meget nyere og bedre pc, end hun havde haft på sin gamle skole, men Amanda blev noget overrasket, da hun åbnede programmerne og opdagede, at det var helt andre systemer, end hun havde været vant til at bruge. Det var helt vildt irriterende, at tingene ikke fungerede på samme måde, som hun var vant til. Alting tog igen lang tid. Hun fik lidt instruktion af en af lærerne, men der var igen af dem, der var fortrolige med at bruge hjælpeprogrammerne. Amanda kom derfor ikke rigtig i gang med at bruge rygsækken før efter juleferien.

Fra juleferien og frem til sommerferien brugte Amanda primært oplæsningsfunktionerne, men blev aldrig rigtig fortrolig med ordforslagsprogrammet ViTal. Ved sommerferiens begyndelse afleverede Amanda it-rygsækken tilbage til efterskolen.

Amanda og hendes forældre havde forskellige overvejelser om, hvilken uddannelsesretning Amanda skulle vælge. Amanda var glad for at lave mad, så hun meldte sig ind på erhvervsskolens indgang Mad til Mennesker. Denne gang var Amanda og hendes forældre opmærksomme på at skrive i papirerne, at det var meget vigtigt, at der var en it-rygsæk klar til Amanda, når hun skulle starte på uddannelsen. De hørte dog ikke noget fra skolen, så Amandas mor tog kontakt til skolen i slutningen af sommerferien for at undersøge, om de var i gang med at bestille den hjem. Hun fik at vide, at hun skulle tale med en SPS-vejleder, men hun var på ferie ind til den første uge af skoleperioden.

Amanda begyndte på uddannelsen, og allerede de første par dage fik de længere tekster med svære fagord, som skulle være læst til næste dag. Det var helt umuligt for Amanda, men hun ville helst ikke sige noget til underviserne eller de andre elever.

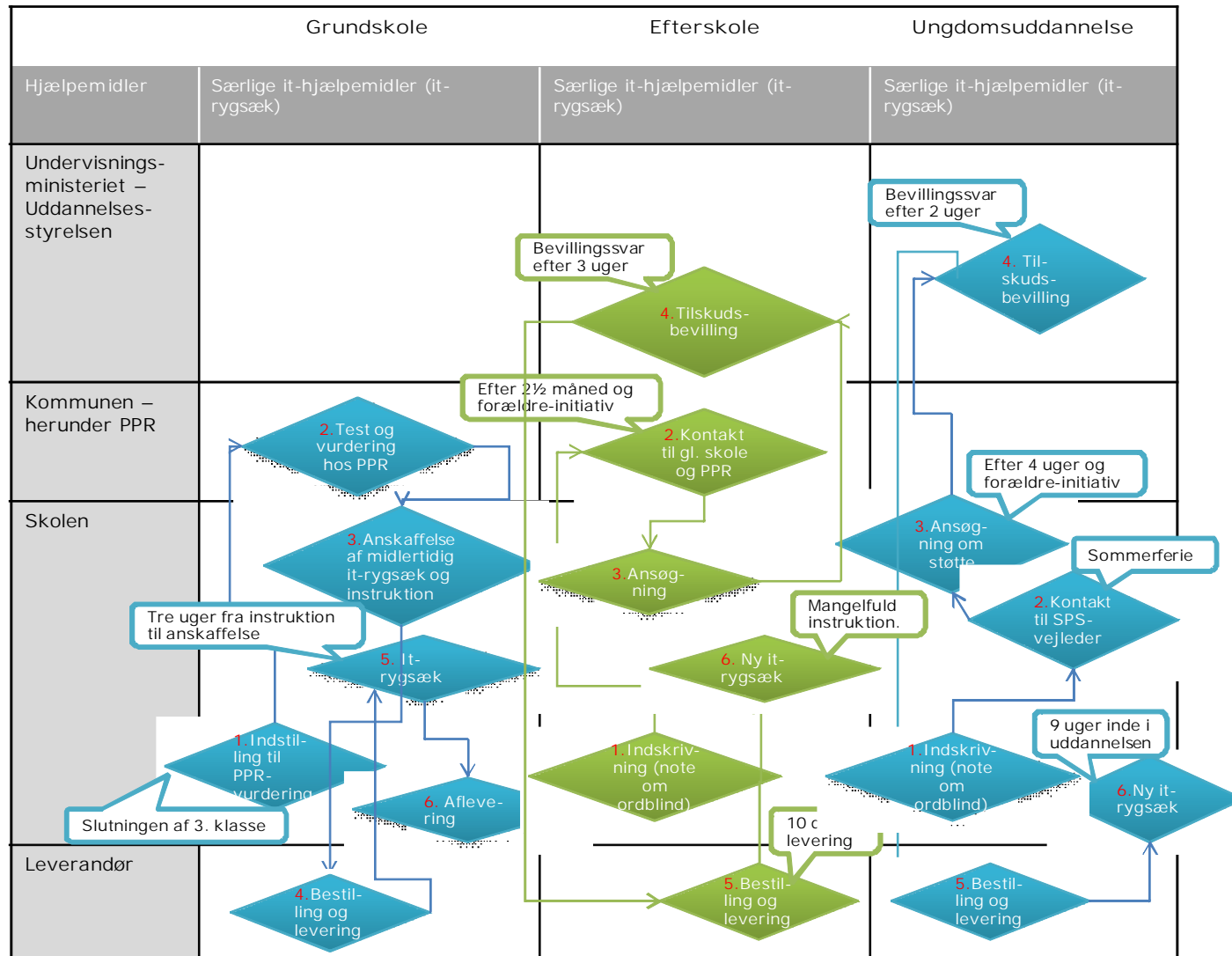
Efter fire uger kontaktede Amandas mor igen skolen og fik fat på SPS-vejlederen. Hun satte hurtig gang i en ansøgning til Uddannelsesstyrelsen, og denne gang gik der kun to uger, før bevillingen på en it-rygsæk kom retur fra Uddannelsesstyrelsen, da de allerede havde papirer liggende på hende fra efterskolen.

Ni uger inde i skoleperioden fik Amanda sin it-rygsæk og en grundig introduktion til brugen af den sammen med tre andre elever med samme udfordringer. Hun fik igen overskud til andet end at følge uddannelsen og klarede sig godt i resten af uddannelsen.

5.1.1 Amandas servicerejse

Persona:
Amanda

5.2 Jakob – 35 år – har muskelsvind – overgang fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse eller ledighed

Jacob fik konstateret muskelsvind som barn. Han anvender forskellige personlige hjælpemidler, som er bevilget over serviceloven, bl.a. kørestol, lift og seng. For at kunne klare sig i forhold til uddannelse og arbejde er det store omdrejningspunkt it-skriveredskaber. Jacobs behov for it-hjælpemidler er steget i takt med, at funktionsnedsættelsen har taget til. I folkeskolen og på efterskolen havde han kun brug for en computer. I gymnasiet og på højskolen fik han desuden brug for et specielt tastatur, og på universitet – og som frivillig medarbejder i forskellige handicaporganisationer – har han fået brug for et "tale til computeren"-program, ligesom han har fået en mus indlagt i joysticket på sin kørestol.

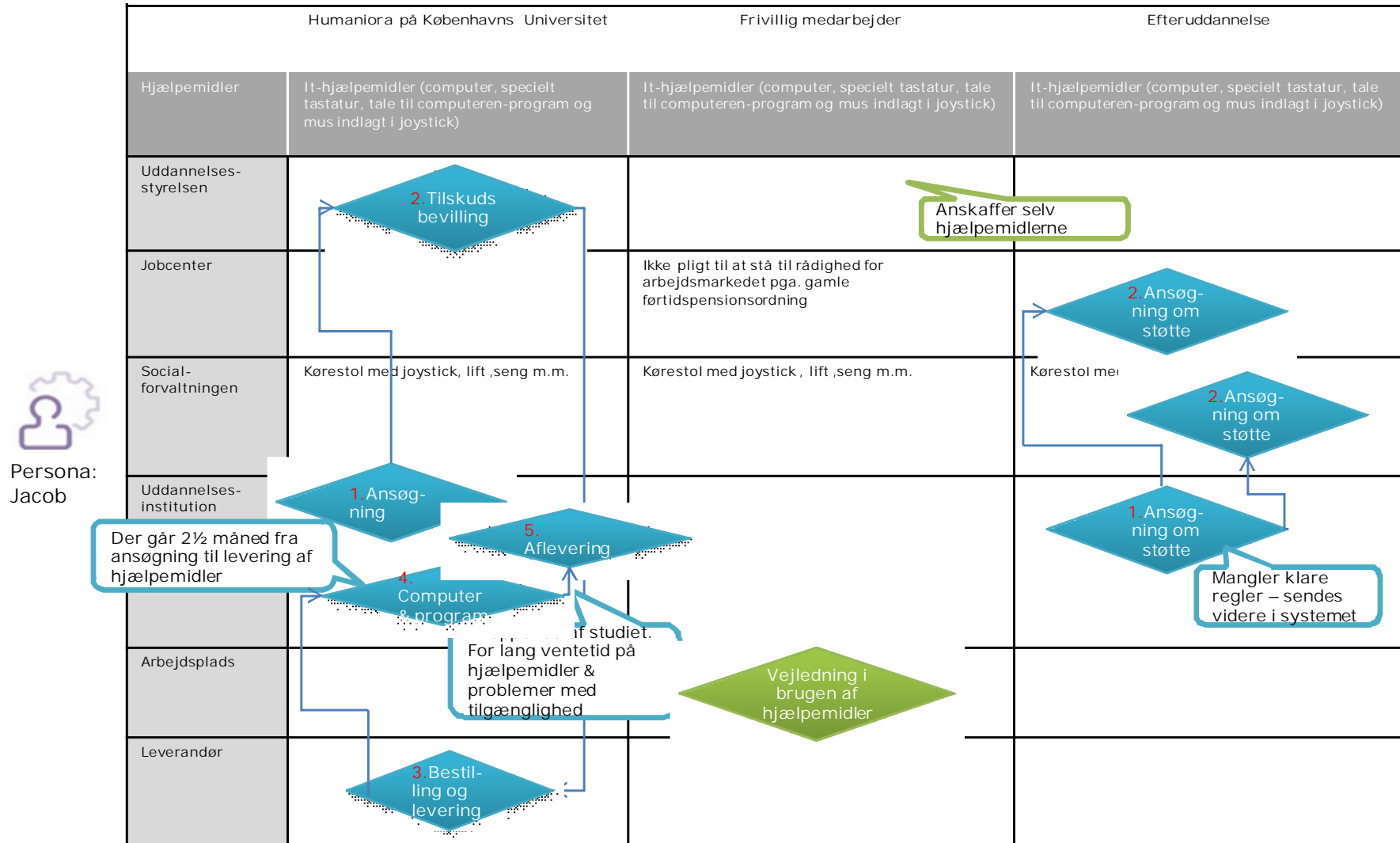
Da Jakob skiftede fra folkeskolen til efterskolen og videre til gymnasiet, måtte han skifte hjælpemidler, når hjælpemidlerne skulle afleveres på de skoler, han forlod. Det samme skete, da han afsluttede sit ophold på Egmont Højskolen, og igen da han skulle starte på universitetet. Hver gang måtte han selv stå for at søge om nye hjælpemidler, når han skulle skifte uddannelse eller sektor. Den vejledning, han fik de forskellige steder, har varieret meget. I folkeskolen og på efterskolen, hvor der var fagpersoner med ekspertise i funktionsnedsættelser til stede, oplevede han en god vejledning om, hvad der ville ske i forhold til overgangen til det nye. Men på gymnasiet og på universitetet synes han ikke rigtig, at han har modtaget vejledning – i hvert fald ikke i forhold til hjælpemidler, og hvordan de bevilliges. Dette fik alvorlige konsekvenser for Jacob i overgangen fra gymnasiet til universitetet.

Efter gymnasiet startede Jacob med at studere humaniora på Københavns Universitet. Jacob søgte om it-hjælpemidler (en computer og et "tale til computeren"-softwareprogram) med det samme, han modtog brevet om, at han var blevet optaget på uddannelsen. Sagsbehandlingstiden var imidlertid så lang, at han ikke kunne komme i gang med sit studie før to en halv måned inde i det første semester. Desuden havde Jacob problemer med at komme rundt på universitet med sin kørestol. Kombinationen mellem den lange ventetid på hjælpemidlerne og problemer med tilgængeligheden gjorde Jacob meget frustreret, og til sidst valgte han at stoppe sit studie på Københavns Universitet, selv om det var det studium, han havde drømt om hele sin gymnasietid. Som han formulerer det, begynder voksenlivet, når man kommer op i det videregående system. Studiet betyder meget for ens identitet, fordi det er her, man finder ud af, hvad man vil beskæftige sig med fremover. Det var derfor en meget svær oplevelse for ham, at han ikke kunne komme ordentlig i gang med sit studie, og oplevelsen gjorde, at han for en tid mistede modet på at tage en uddannelse.

Eftersom Jakob er på den gamle førtidspensionsordning, er han ikke forpligtet til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Da han stoppede på Københavns Universitet, besluttede han i stedet at arbejde som frivillig medarbejder i to handicaporganisationer. Han måtte levere sine it-hjælpemidler tilbage, da han stoppede på universitet, og stod derfor uden it-hjælpemidler, da han gik fra at være studerende til at være frivillig medarbejder. Han fik ikke nogen vejledning i overgangen fra universitet til frivillighedssektoren og har selv anskaffet sig – og betalt for – den computer og det softwareprogram, som han anvender i sit frivillige arbejde. Han får en it-kyndig ven fra en af foreningerne til at hjælpe sig med vedligeholdelse og installation af opdateringer.

Da Jakob drømmer om at få et rigtigt arbejde, tager han pt. en efteruddannelse som coach, som han selv finansierer. Han håber, at den vil kunne åbne nogle døre på arbejdsmarkedet. Han har prøvet at søge uddannelsesinstitutionen om hjælpemidler, men har fået at vide, at der ikke rigtig er nogle klare regler, og at han kan prøve at henvende sig til kommunens socialforvaltning eller jobcenteret.

5.2.1 Jakobs servicerejse

5.3 Jan 29 år – ordblind – overgangene fra ledighed til uddannelse til ledighed

Jan er 29 år. Siden han gik ud af skolen i 9. klasse har han haft forskellige ufaglærte job. Han har arbejdet på lager, været i montagen på en elektronikfabrik, i et gartneri og som chauffør. Alle sammen job, hvor han ikke har skullet læse og skrive særlig meget. Det har altid været vanskeligt for ham. Han er flere gange blevet fyret, fordi han lavede fejl i arbejdet, når han ikke altid forstod skriftlige instruktioner. Senest blev han fyret fra et chaufførjob, fordi han var for længe om turene og ofte kørte forkert, da det var svært for ham at læse køresedlerne og at få den rigtige rute lagt ind på GPS'en.

Hans seneste job var på et plejehjem, og her trivedes han fint. Han fik en leder, som han for første gang turde fortælle om sine problemer med at læse og skrive. Hun fik sørget for, at han blev testet for ordblindhed og fik hjælpemidler, så han kunne få tingene læst op. Jan blomstrede op og fik mere selvtillid. Han var også i mellemtiden blevet far, og det satte gang i tanker om, hvad han skulle lave resten af livet. Han ville gerne have en uddannelse, så han kunne fortælle sin søn, at han var noget.

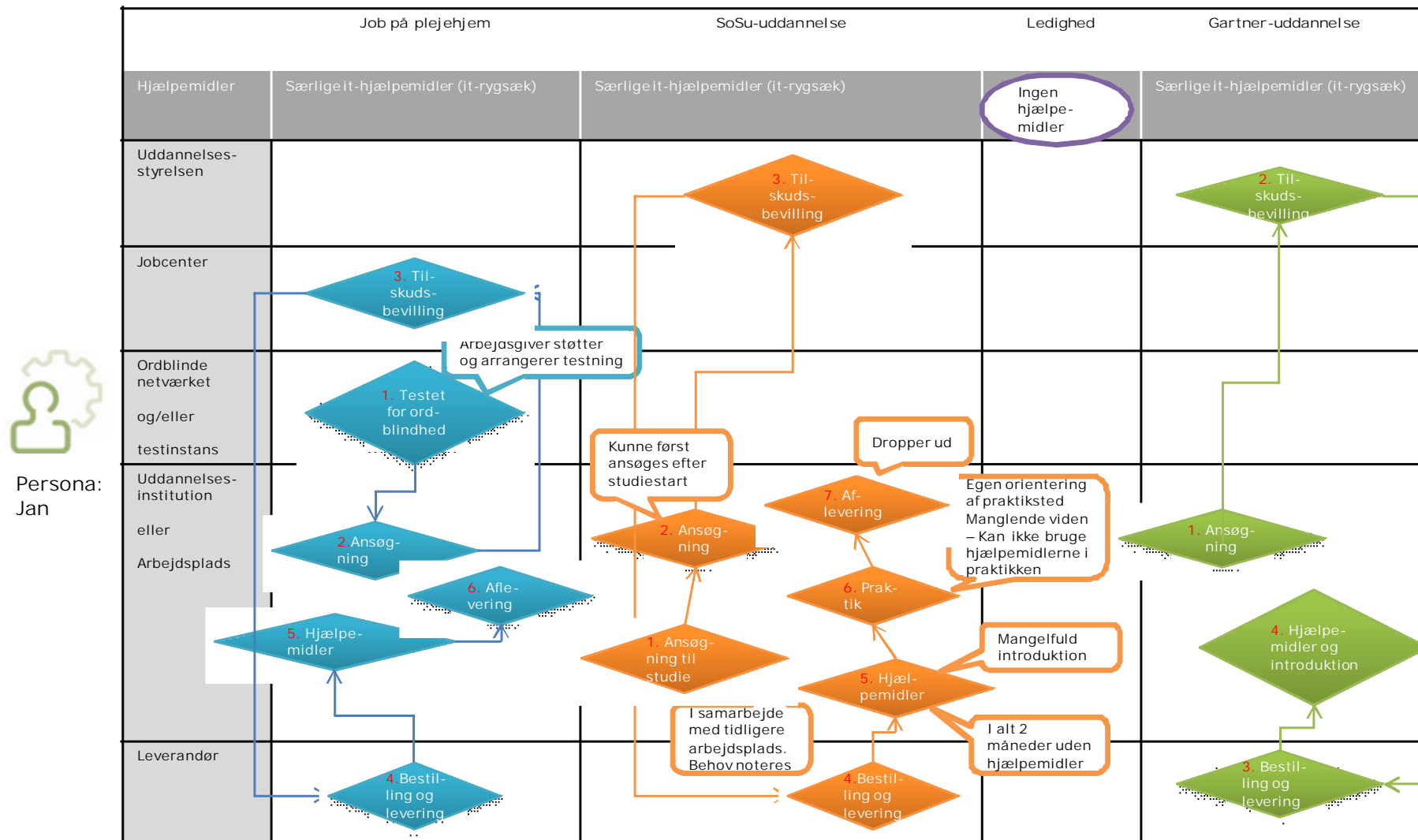
Lederen på plejehjemmet opfordrede ham til at søge ind på sosu-skolen og hjalp ham med papirerne. I ansøgningen skrev de, at han var ordblind og havde behov for hjælpemidler. For en sikkerheds skyld ringede Jan til skolen i god tid inden studiestart for at høre, om de havde hjælpemidlerne klar til, når han skulle starte. Han fik besked på, at det ikke var sådan, at det fungerede. Først skulle han optages, og så skulle han starte på studiet, og først herefter kunne han søge om hjælpemidler. Denne besked betød, at der kom til at gå to måneder, inden Jan fik en it-rygsæk. Introduktionen til it-rygsækken fik han sammen med to andre elever, men da det var lang tid siden, Jan havde brugt en pc til andet end at spille spil på, syntes han ikke, at han fik så meget ud af introduktionen i, hvordan man skulle bruge de forskellige værktøjer. Heldigvis kom han til at gå sammen med en studerende ved navn Birgitte, som var flink til at læse op for ham, og sammen fandt de efterhånden også ud af, hvordan han kunne bruge it-rygsækken.

Efter første periode skulle de i praktik. Jan glædede sig til igen at komme ud at foretage sig noget praktisk, selvom han denne gang også skulle have med journalsystemer og medicinskemaer at gøre, hvilket han var ret spændt på. Skolen sørgede for praktikken, så Jan tænkte, at de ville fortælle praktikstedet, at han var ordblind og havde brug for hjælpemidler, men de havde glemt at orientere praktikstedet herom. Jan måtte derfor gå til den it-ansvarlige på plejecenteret for at spørge, om det var muligt, at han kunne få lagt sine hjælpeprogrammer ind. Det vidste hun ikke, hvordan man kunne gøre – hun var bare superbruger – og det var vist heller ikke lovligt at lægge andre programmer ind, end dem der kom gennem kommunens it-afdeling. Det var noget med en firewall. Jan kontaktede også skolens it-ansvarlige og SPS-vejlederen, men selvom de gik ind i dialogen med praktikstedet, blev det ligesom ved med at køre i ring. Imens gik tiden og praktikken lakkede mod enden, uden Jan syntes, at han havde prøvet kræfter med de dele af jobbet som handlede om at planlægge plejen og at være med til at dokumentere arbejdet. Jan blev mere og mere ked af problemerne med at få adgang til praktikstedets it-systemer. Hvis det skulle være så besværligt, kunne det også være det samme, og han besluttede at droppe ud af uddannelsen.

Jan havde alligevel fået smag for at lære noget og at få papir på, at han kunne noget. Han gav sig derfor til at undersøge, om der var andre relevante uddannelser, som man kunne starte på uden at have gået i gymnasiet eller på HF – og om der var nogen af dem, der havde ry for at være gode til folk med ordblindhed. Gennem ordblindenetværket fik han anbefalet gartnerskolen, hvor man har en god vejleder, som selv har familie med ordblindhed.

Her søgte Jan ind og fik fra starten en relevant it-rygsæk og grundig instruktion i, hvordan den skulle bruges, og hvordan han kunne tilpasse den til også at kunne læse de tekniske tegninger, der bruges på gartnerskolen. Jan er i dag uddannet produktionsgartner og står gerne frem og fortæller, at han er ordblind – måske ikke som det første, men det er ikke længere noget, han prøver at skjule for en arbejdsgiver.

5.3.1 Jans servicerejse

5.4 Thomas 33 år – stærkt svagsynet – overgangene videregående uddannelse – sabbatår – job

Thomas er 33 år og stærkt svagsynet. Han har kikkertsyn og ser verden som gennem et smalt rør. Herudover er han meget følsom over for lysforhold – kan blive blændet af direkte lys og har svært ved at se i tussmørke.

Thomas har gennem mange år haft en drøm om at blive socialpædagog og at komme til at arbejde med udsatte unge og meget gerne noget med at anvende udelivsaktiviteter i det sociale arbejde. Da Thomas gik på tredje semester på pædagoguddannelsen, begyndte han at få problemer med synet. Han overså ting, og det blev sværere at dyrke sport. På femte semester fik han hos øjenlægen konstateret øjensygdommen Retinitis Pigmentosa. Han fik at vide, at den formentlig ville blive værre med årene, og at det ville være rigtig svært for ham at realisere drømmen om at arbejde som socialpædagog med meget udeliv.

Øjenlægen skabte kontakt til synscentralen, og synscentralen hjalp SPS-vejlederen på pædagoguddannelsen med at skrive en ansøgning om synshjælpemidler i Uddannelsesstyrelsen. Thomas havde dog rigtig svært ved at vænne sig til tanken om, at han var en person, der skulle være afhængig af hjælpemidler, og at udelivsaktiviteter formentlig ville blive af en meget mere begrænset og kedelig karakter, end han havde været vant til. I et semester brugte han de særlige synskompenserende hjælpemidler og materialer med blandt andet oplæsningsprogram og den særlige læselampe, han havde fået gennem Uddannelsesstyrelsen. Men han havde mistet glæden ved studiet, nu da formålet syntes uden for rækkevidde. Efter fire måneder valgte han at droppe helt ud af pædagoguddannelsen og skulle ved den lejlighed aflevere en del af sine hjælpemidler.

Han fik kontanthjælp, og jobcenteret prøvede at motivere ham til at lægge en ny og mere realistisk plan for sit liv. Thomas var da blevet 27 år og havde kun et meget begrænset synsfelt tilbage. I den periode havde Thomas rigtig svært ved at orientere sig i studiemulighederne, og i de breve han fik fra jobcenteret. Jobcenteret blev ved med at sige, at hjælpemidler skulle søges gennem socialforvaltningen. Her sagde de, at han godt kunne søge om en luplampe, men hvis det var hjælpemidler, han havde brug for til jobsøgning, så skulle jobcenteret bevillige dem.

Thomas havde på det tidspunkt besluttet sig for at begynde at læse til socialrådgiver – så kunne han da i det mindste komme til at arbejde med udsatte unge, selvom der nok ville blive mere skrivebordsarbejde end oprindeligt tænkt. Han gad derfor ikke slås med kommunen om hjælpemidlerne. Han blev optaget på studiet, og gennem socialrådgiveruddannelsen søgte han igen om hjælpemidler – denne gang var han lidt bedre forberedt på, hvordan systemerne fungerede. Da hans sag var velbelyst hos synscentralen, gik der kun to uger med at få en startpakke med hjælpemidler på det nye studium. Han fik også tildelt en personlig assistent i nogle timer om ugen til at håndtere studiematerialer i formater, der ikke umiddelbart kunne anvendes sammen med hans hjælpemidler og til oplæsning af de mange PowerPoints i undervisningen. Thomas klarede sig godt på studiet. Faktisk så godt, at han besluttede sig for at læse videre og tage en kandidatgrad i socialt arbejde. Kun i praktikperioden opstod der lidt problemer. Thomas tog sine hjælpemidler med i praktik. Det var vanskeligt at få installeret det synskompenserende program, som han plejede at anvende på den pc, som han fik stillet til rådighed af kommunen, da den høje sikkerhed i de programmer praktikstedet anvendte til behandling af personfølsomme oplysninger ikke tillod andre programmer at få adgang. Thomas' praktik kom derfor ikke til at ligne et normalt arbejdsliv så meget, som han havde håbet.

Da han var blevet bachelor, fik han et tilbud, han ikke kunne afslå. Hans gamle gymnasieven, Steffen, spurgte ham en dag, om ikke snart det var på tide, at de tog på den cykeltur gennem Europa, som de længe havde planlagt. Steffen havde organiseret det sådan, at de kunne leje en tandem af en cykelhandler han kendte. Steffen ville tage et halvt års orlov fra sit studium, og Thomas kunne holde en pause fra studierne, når han var blevet socialrådgiver. Så kunne han altid søge ind som kandidat året efter.

Som sagt så gjort. Thomas valgte at tage et pusterum fra studierne og realisere den gamle drøm. Han afsluttede studiet som socialrådgiver og ville vente med at søge optagelse på kandi-

datdelen til han var hjemme igen. Problemet var bare, at da han meldte sig ud af studiet, skulle han aflevere den del af sine hjælpemidler, som var givet i forbindelse med studiet. Det gjorde planlægningen af turen noget mere besværlig, end den ellers ville have været, og hvad nu når han kom hjem og skulle søge ind på studiet igen?

Thomas og Steffen havde en skøn tur og nåede helt til Portugal, før de tog toget hjem. Da Thomas kom hjem i slutningen af oktober, meldte han sig igen på jobcenteret og søgte arbejde som socialrådgiver. Det kunne jo være fint at få lidt praktisk erfaring, inden han skulle læse videre. Han søgte socialforvaltningen om hjælpemidler, men der var rigtig lang sagsbehandlings-tid, og i otte uger hørte han ikke noget fra dem ud over standardbrevet om, at de var i gang med at behandle hans ansøgning.

Thomas var heldig, at han i januar måned fik et barselsvikariat som socialrådgiver på et social-center i nabokommunen. Han ville rigtig gerne i gang med arbejdet og glædede sig til at få noget praktisk erfaring. Der havde været mange om stillingen, og han ville gerne gøre det godt. Det var derfor frustrerende, at der fortsat var diskussion om, hvem der skulle betale hans hjælpemidler – jobcenteret eller socialforvaltningen. Thomas oplevede, at han hele tiden skulle passe på med, hvad han fortalte de forskellige sagsbehandlere, fordi han oplevede, at de ville benytte en hver oplysning til at argumentere for, at det var den anden sektor, der skulle give ham hjælpemidler. Der kom til at gå næsten tre måneder, inden man kom til en afgørelse, og socialforvaltningen bevilligede filterbriller, mens jobcenteret betalte for, at han på sin arbejds-pc kunne få de nødvendige hjælpeprogrammer lagt ind og en læselampe. På det tidspunkt var Thomas godt træt af situationen, og vikariatet var efterhånden ved at være udløbet.

5.5 Hanne – 47 år – hjerneskerameramt og har tinnitus – overgangene beskæftigelse – ledighed – efter- og videreuddannelse

Hanne er 47 år og uddannet lærer. En morgen på vej til arbejde blev Hanne ramt af en venstresvingende bil. Heldigvis havde hun cykelhjem på, så hun slap med en let hjerneskerade, men fik samtidig tinnitus.

Inden ulykken underviste Hanne i dansk og samfundsfag i de store klasser på en skole i en mellemstor provinsby. Hun var aktiv og engageret i sit fag og arbejdede i sin fritid frivilligt i Mødrehjælpen.

Da Hanne blev kørt ned, blev hun sygemeldt og var i en periode under udredning og genoptræning. Efter genoptræningsperioden bliver Hanne delvist raskmeldt, og hun starter i sit gamle job med få timer om ugen. Det bliver dog hurtigt klart, at selvom Hanne fortsat kan varetage de rent faglige opgaver med hensyn til det at undervise, bliver hun let udtrættet både på grund af hjerneskeraden og som følge af tinnitusen. Når hun bliver træt eller stresset, mister hun meget hurtigt overblikket og får også problemer med at finde rundt. Hun glemmer aftaler, og en dag fandt hun sig selv i bussen på vej til en helt anden bydel, end der hvor hun bor. Hun blev grebet af panik og stod af bussen, men kunne ikke overskue hvordan hun skulle finde tilbage på ruten og endte med at tage en dyr taxa hjem.

Hendes kommunale sagsbehandler hjælper hende med at søge hjælpemidler. Over serviceloven får Hanne bevilget særlige høreapparater, som dæmper tinnitus-støjen, og hun får en hovedpude med indlagt lyd for at forbedre nattesøvnen. Da hendes problemer med udtrætning og manglende overblik primært er knyttet til jobbet, får hun gennem jobcenteret bevilget en smartphone med indbygget GPS. Den bruger hun til at notere aftaler i og til at notere de pauser ned, som hun er nødt til at tage i løbet af arbejdsdagen for ikke at blive for træt – hun er nemlig ikke særlig god til selv at mærke, hvornår hun har overskredet sine egne grænser. GPS'en bruger hun ikke så tit, men det giver hende en rar sikkerhed, når hun af og til mister orienteringen. Hun får også bevilget programmer til sin pc med oplæsningsprogram og en scanner, fordi hun har problemer med at overkomme store mængder læsestof uden at miste sammenhængen. Ved at kunne få tingene læst op husker hun dem meget bedre, og det er også rart at have noget andet i ørene end den evindelige hyl fra tinnitusen.

I nogen tid går det nogenlunde med at fungere som lærer, men hun bliver så forfærdelig træt af at skulle koncentrere sig om ting, der før var lette at overkomme og af at anstrenge sig for at høre, hvad eleverne i klassen siger. Snakken på lærerværelset er også svær at følge med i. Efterhånden mærker hun, at de andre lærere i udskolingen begynder at kommentere, at hun får det letteste skema. Hun mærker også et pres fra skolelederen for at tage flere timer og for igen at deltage i pædagogisk rådsmøder, selvom hun har meget svært ved at høre, hvad der bliver sagt i så store forsamlinger. Hanne mister arbejdsglæden og begynder at have flere sygedage. Efter sommerferien kan hun næsten ikke holde ud at tænke på, at hun skal tilbage til jobbet, og hjemme taler de om, at det ikke kan blive ved på denne måde. En uge inde i det nye skoleår beslutter Hanne, stærkt tilskyndet af sin mand, at sige sit job op.

Hun forestiller sig, at der vil være en mindre skole – eller måske en efterskole – hvor hun kan bruge sine erfaringer. Hun melder sig ledig og søger job. Da hun bliver ledig, bliver hun af jobcenteret bedt om at aflevere sin smartphone og at afinstallere oplæsningsprogrammet – de er nemlig bevilget til arbejdspladsen, og til den jobfunktion Hanne havde på det tidspunkt. De øvrige hjælpemidler beholder hun. Da hun spørger, om hun gennem jobcenteret kan få bevilget en ny smartphone, en scanner og et oplæsningsprogram, får hun at vide, at det desværre ikke er muligt, da de ikke er en forudsætning for, at hun kan stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Hun kan prøve at søge gennem socialforvaltningen. Her får hun den besked, at det næppe kan betale sig, da der ikke er tale om hjælpemidler, der væsentligt vil afhjælpe hendes funktionsnedsættelse i det daglige. Hun kan evt. overveje at søge en smartphone som forbrugsgode, men sagsbehandleren giver hende ikke mange chancer for at få den bevilget, da udviklingen de seneste år går i retning af, at alle som måtte ønske det efterhånden har en smartphone, og at det derfor ikke længere er noget man giver støtte til over serviceloven.

I fire måneder går Hanne jævnlige på jobcenteret, men der er kun få stillinger, som hun synes passer til hende og hendes arbejdskapacitet. Hun foreslår jobkonsulenten, at hun kan videreud-danne sig til familieterapeut – hun tænker, at hun kan udnytte sin erfaring fra Mødrehjælpen pro-fessionelt. Jobkonsulenten beklager meget, men der er lukket for at kunne lægge uddannelse ind som en del af jobplanen – hun kan få et tilbud om et job med løntilskud, når hun har været ledig i seks måneder.

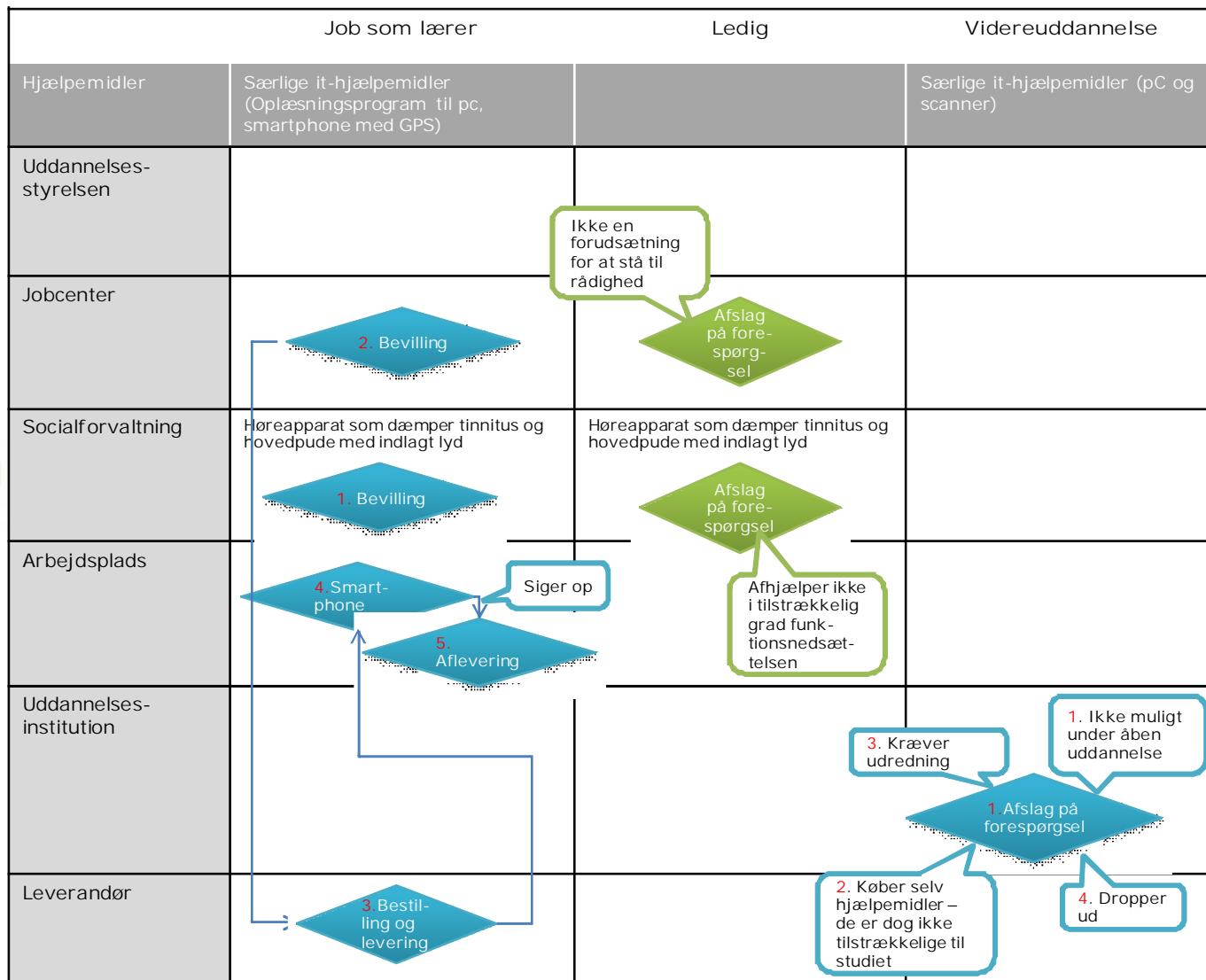
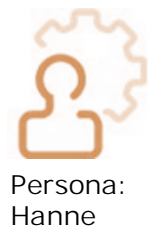
Igen er det Hannes mand, der skubber på. De kan bruge noget af opsparingen til det nye tag til, at Hanne kan tage en diplomuddannelse som familieterapeut for egen regning. Det vil blive småt med pengene, men det går nok.

Gennem en veninde har hun hørt, at uddannelsesstedet er forpligtet til at stille hjælpemidler til rådighed for studerende med behov. Hun søger derfor om hjælpemidler umiddelbart efter, at hun er blevet optaget. Hun får dog den nedslående meddelelse, at der desværre ikke er mulighed for at give støtte til hjælpemidler under åben uddannelse.

Hanne lader sig ikke slå ud. Hun køber selv en pc, en scanner og finder på nettet et gratis oplæs-ningsprogram og tænker, at hun så vil kunne klare sig som studerende. Det bliver imidlertid hur-tigt tydeligt for hende, at hun ikke kan klare studiet med de samme typer af hjælpemidler, hun havde som lærer. Der stilles andre krav til hende som studerende. Hun skal læse meget mere, og det er meget besværligt at skulle scanne alt studiematerialet ind – især bøger. Hun kontakter skolens SPS-vejleder. Han er venlig nok og tager en snak med hende, men da det bliver tydeligt, at det vil kræve en neuropsykologisk udredning og eventuelt også en audiologisk udredning at fastslå præcist, hvori Hannes udfordringer består, og hvordan hun bedst kan kompenseres med hjælpemidler, må han meddele, at han desværre ikke må hjælpe hende. Som studerende under åben uddannelse er hun ikke omfattet af de støtteordninger, som gælder for almindelig videregå-ende uddannelse.

Efter den første eksamen, hvor Hanne ikke klarede sig ret godt, giver hun fortabt og melder sig igen ledig.

5.5.1 Hannes servicerejse

BILAG 1- 4: KATALOGER OVER TYPER AF HJÆLPEMIDLER OG PRAKSIS I FORHOLD TIL DERES ANVENDELSE

BI LAG 5: ANALYSENS METODE

Analysens metodiske grundlag

I dette afsnit beskrives den metode, der ligger til grund for analysen.

Analysen af overgangene mellem de forskellige dele af uddannelsessystemet og mellem uddannelse og beskæftigelse eller ledighed er foregået i fire faser:

- Afgrænsning
- Kortlægning
- Barriereanalyse
- Analyse af løsningsmodeller.

Under afgrænsningen er grundlaget for undersøgelsen og analysearbejdet blevet lagt. Møder og interview med arbejdsgruppen er gennemført, inddragelse af andre interessenter er blevet drøftet, og en detaljeret arbejdsplan er blevet udarbejdet. Kortlægning har haft fokus på hjælpemidler, og udarbejdelsen af kataloger har været med til at skabe overblik og en faktuel viden om hjælpemidler. Barriereanalysen handler primært om borgernes oplevelse af de forskellige barrierer samt en prioritering af disse, hvilket er med til at fokusere analysen. Afslutningsvis har vi opstillet forskellige løsningsmodeller, og der er foretaget en konsekvensvurdering af hver.

For at få dækket de forskellige overgange og barrierer på den bedste og mest effektive måde, har der været fokus på flere forskellige målgrupper, og vi har benyttet forskellige metoder til indhentning af viden; telefoninterviews, gruppeinterviews og en workshop er blevet afholdt for yderligere at skabe viden om de forskellige overgange.

I det følgende afsnit vil vi redegøre for ovennævnte dataindsamlingsaktiviteter og overvejelser i forhold til disse. Yderligere vil vi beskrive den analytiske tilgang, der er anvendt i forhold til de indsamlede data.

Den kvalitative tilgang og dataindsamling

Gennem rapportens tre første faser er der gennemført kvalitative interview med forskellige relevante interessenter, her kan blandt andet nævnes interview med arbejdsgruppen, professionelle, borgere med funktionsnedsættelse og pårørende.

Den første runde af interview (syv i alt) blev gennemført med arbejdsgruppen tidligt i forløbet og har været med til at danne et sikkert grundlag for rapporten samt skabe afklaring af ønsker og målsætninger i forhold til analysen. Interviewene med arbejdsgruppen har ligeledes fungeret som datavalidering i forhold til hver sektors praksis i forhold til hjælpemidler.

Anden runde af interview har primært taget udgangspunkt i borgeres, pårørendes og vejlederes oplevelser med de forskellige overgange. Disse er overvejende gennemført som telefoninterview. Hovedparten af borgerne er dog interviewet personligt eller i et gruppeinterview. En enkelt hørehæmmet borger er interviewet over en MSN-chatforbindelse. Længden af telefoninterviewene har været på omtrent en time og gruppeinterviewene på mellem halvanden og to timers varighed. I alt er der gennemført 24 interview med denne gruppe, hvor to af dem var gruppeinterview med henholdsvis fire og seks deltagere.

Arbejdsgruppen <ul style="list-style-type: none"> • 7 personer 	<ul style="list-style-type: none"> • Ministeriet for Børn og Undervisning (tidligere Undervisningsministeriet) • Social- og Integrationsministeriet (tidligere Socialministeriet) • Beskæftigelsesministeriet • Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser (tidligere Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling) • Kommunernes Landsforening • Danske Handicaporganisationer
Professionelle <ul style="list-style-type: none"> • 15 personer 	<ul style="list-style-type: none"> • SPS-vejledere/ansvarlige ved organisationer og uddannelsesinstitutioner (både korte, mellemlange og lange uddannelser) • Studievejledere • PPR-rådgiver/chef • UU-vejledere og centerleder • Nøglepersoner i jobcentre • Repræsentanter for brugerorganisationer
Borgere eller pårørende til borgere med følgende funktionsnedsættelse <ul style="list-style-type: none"> • 17 personer 	<ul style="list-style-type: none"> • Ordblindhed • Talblindhed • ADHD • Synsnedsættelse/blindhed • Hørenedsættelse • Muskelsvind • Cerebral parese • Psykisk sygdom

Interviewene har taget udgangspunkt i den semistrukturerede interviewform. Der er taget udgangspunkt i det semistrukturerede interview, da vi på forhånd havde emner, som vi ønskede at belyse, men samtidig ønskede at være åbne over for nye input. Det semistrukturerede interview giver mulighed for at afvige fra interviewguiden og springe spørgsmål over, hvis de er blevet besvaret tidligere og følge nye veje, som ikke var forudset inden interviewene. Interviewformen giver ligeledes mulighed for at aflæse de interviewedes signaler og handle fleksibelt på disse, hvilket kan være særlig anvendeligt i forhold til gruppeinterviewene.

Gennemførelse af de kvalitative interview

Interviewpersonerne er identificeret enten gennem arbejdsgruppen eller fagpersoner på området samt ved at skabe kontakt til forskellige handicaporganisationer. Kontakten til forskellige handicaporganisationer har eksempelvis skabt kontakt til en stor del af brugerne. Af professionelle, er vi under interviewet, blevet henvist til andre relevante interviewpersoner. Da analysen udspringer af en særlig opmærksomhed på forholdene for brugere af it-rygsække (jf. beslutningsforslag B33)²³, er det tilstræbt, at ordblind og borgere med læse- og skriveproblemer er vel repræsenteret blandt de interviewede borgere. Der er dog gennemført flere interview med borgere med funktionsnedsættelse eller deres pårørende inden for alle fire typer af funktionsnedsættelser, som analysen retter sig mod, jf. de fire kataloger. Enkelte af de interviewede borgere har en kombination af forskellige funktionsnedsættelser, såsom ADHD eller psykisk sårbarhed i kombination med ordblindhed eller kognitive funktionsnedsættelser i kombination med bevægelsehandicap.

Det er kendetegnende, at de interviewede borgere bidrager til undersøgelsen med deres personlige oplevelser af overgangene mellem sektorerne – gode som mindre gode. De vil derfor være præget af deres helt personlige historie og de tilfældigheder, der kan ligge i at møde en engageret og vidende vejleder på det rette tidspunkt – eller det modsatte. Deres erfaringer kan derfor ikke i sig selv danne grundlag for en generalisering af, om en barriere er en der opleves af mange og er af høj belastning. Det enkelte interview kan alene anvendes til at sætte opmærksomhed

²³ Det fremgår heraf, at Folketingets Uddannelsesudvalg den 1. juli 2010, som opfølgning på et forslag om it-rygsække til ordblind m.fl. forud for start på ungdomsuddannelser, fandt, at det måtte være muligt, at den afgivende institution sørger for, at eleven beholder it-rygsækken, og informerer den modtagende institution om, at institutionen skal ansøge om overflyttelse af startpakken.

på, at der forekommer en barriere. Vurderingen af barrierens betydning har vi foretaget ved at underbygge den enkelte borgers oplevelser med andre borgeres og vejlederes iagttagelser. Der er således foretaget en teoretisk generalisering og vurdering af barriererne på baggrund af alle borgernes oplevelser og den barriereskala, der er fremkommet via workshoppen og interview med professionelle.

Interviewene med brugerne danner baggrund for fremstillingen af de fem typiske borgeres oplevelser (personas), som findes i rapportens afsnit 5. De skal være med til at illustrere og beskrive de konsekvenser, overgangene har for borgeren, og dermed give en bedre forståelse af de barrierer, de kæmper med i overgangene.

Den sidste gruppe af interviewede; fagpersoner såsom PPR-, SPS- og UU-vejledere, nøglepersoner fra jobcentre samt andre relevante fagpersoner, har belyst problemstillingen fra flere forskellige perspektiver, da de møder borgerne forskellige steder i uddannelsessystemet eller i forbindelse med borgernes arbejde, aktivering eller jobsøgning. De har på samme måde som borgerne skullet forholde sig til de forskellige overgange, om der er nogle brugergrupper, vi skulle være mere opmærksomme på end andre, samtidig er de som arbejdsgruppen blevet spurgt om, hvilke barrierer de kan pege på af juridisk, økonomiske, teknisk og organisatorisk art. Samlet set har interviewene givet en bred og grundig belysning af barrierer og muligheder for at skabe mere smidige overgange mellem de forskellige dele af uddannelsessystemet og mellem uddannelse og beskæftigelse for mennesker, der har en funktionsnedsættelse, der medfører, at de har behov for hjælpemidler.

Workshop

For at kvalificere de fremkomne løsningsforslag yderligere og få belyst andre løsningsforslag er der, som led i arbejdsgruppens arbejdsplan, blevet afviklet en workshop i tæt samarbejde med Uddannelsesstyrelsen. Denne fandt sted den 3. oktober, efter at stort set alle interview var gennemført. I workshoppen deltog en bred kreds af interessenter og repræsentanter for brugere. Efter et overordnet oplæg om undersøgelsens fokus og de barrierer, vi på daværende tidspunkt havde afdækket, indgik deltagerne i en af de tre nedenstående workshops efter deres primær vidensområde:

- Workshop 1: Overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse og fra grundskole til beskæftigelse/ledighed.
- Workshop 2: Overgange fra ungdomsuddannelse til videregående uddannelse og fra ungdomsuddannelse til beskæftigelse/ledighed.
- Workshop 3: Overgange fra videregående uddannelse til beskæftigelse/ledighed og fra videregående uddannelse til efter- og videreuddannelse.

På hver workshop blev der arbejdet med at uddybe de præsenterede løsningsforslag i forhold til muligheder og konsekvenser. Dette gav spændende diskussioner, flere nuancer på barriererne og nye barrierer blev identificerede, og nye løsningsforslag opstod. Deltagerne skulle yderligere prioritere de forskellige løsningsforslag, de i grupperne var kommet frem til. Dette gav ny viden og har samtidig givet os et billede af, hvad der er vigtigst at få realiseret.

Der var cirka 40 deltagere i workshoppen, de er blevet kontaktet ud fra en deltagerliste, Ministeriet for Børn og Undervisning havde videresendt. Overordnet set var der en bred repræsentation af deltagere, dog var enkelte faggrupper underrepræsenteret. Hvad der var skyld i den manglende deltagelse af enkelte faggrupper vides ikke, det kan blot konstateres, at SPS-vejledere fra de mellemlange uddannelser og formænd for forskellige skoleforeninger var underrepræsenteret, mens jobcentre og SPS-ansvarlige fra lange videregående uddannelser var overrepræsenteret. Samtidig var borgernes perspektiv ikke så velrepræsenteret. Flere deltagere i workshoppen gjorde opmærksom på, at vi burde inddrage psykisk sårbare borgere som en del af målgruppen for analysen, da de udgør en stor og voksende gruppe i støttesystemerne. Det blev påpeget, at mange unge, der kæmper med en funktionsnedsættelse, pådrager sig psykiske problemer som følge af deres funktionsnedsættelse. Ved ensidigt at fokusere på de hjælpemidler vurderes det, at analysen overser væsentlige barrierer ved overgange, som primært knytter sig til den psykiske

sårbarhed og mulighederne for at blive hjulpet videre i overgange på en måde, der tilgodeser psykiske funktionsnedsættelser.

Analytisk tilgang til datamaterialet

På baggrund af workshoppen og de forskellige interview med interessenter færdiggøres analysen. Der er blevet anvendt en systematisk tilgang til kortlægningen af barrierer og den efterfølgende udarbejdelse af løsningsforslag. For at sikre systematisk og brugbar viden om barrierer og løsningsforslag er både arbejdsgruppen, fagpersoner og brugere blevet bedt om, at forholde sig til de forskellige overgange og italesætte de udfordringer, overgangene indebærer. Både arbejdsgruppen og relevante fagpersoner har yderligere skulle forholde sig til, hvilke slags barrierer de finder inden for de enkelte overgange i forhold til de enkelte hjælpemiddeltyper. De har således skulle forholde sig til barrierer af:

- Organisatorisk art
- Juridisk art
- Teknisk art og
- Økonomisk art

Dette har været med til at skabe struktur og overblik over, hvilken slags barrierer borgerne og de fagpersoner, der skal hjælpe dem, kæmper med, og samtidig også givet overblik over, hvor der skal sættes ind, hvis overgangene skal gøres mere smidige.

BILAG 6: LITTERATURLISTE

Arbejdsmarkedsstyrelsen (2009) "Evaluering af handicapindsatsen – Barriereanalyse"
http://www.ams.dk/Publications/pub0313/Barrierenotat_endelig.pdf.

Arbejdsmarkedsstyrelsen, Specialfunktion Job & Handicap "Guiden – opslagsværk for nøglepersoner". Revideret udgave 26.08.11:
<http://bmhandicap.dk/Inspiration%20og%20Fakta/Guiden.aspx>.

Capacent (2009) "Uddannelsesresultater og -mønstre for børn og unge med handicap"
http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDF09/091118_uddannelsesresultater_unge_med_handicap.ashx.

Capacent (april 2010) "Evaluering af støttemuligheder til elever og studerende med læse- og skrivevanskeligheder".

Deloitte (juni 2010) "Analyse af specialundervisning i folkeskolen".

Ministerialtidende (2011) "Vejledning om hjælpemidler, biler, boligindretning mv. – (Vejledning nr. 6 til serviceloven) " Udgivet den 24. februar 2011.

Niranjan Jahagirdar and Arun Joseph Martin, "Using Personas During Design and Documentation", oktober 2010. <http://www.uxmatters.com/mt/archives/2010/10/using-personas-during-design-and-documentation.php>

Nordens Vælfærdscenter (juni 2011), "Fokus på lese- og skrivevansker".

Rambøll Management Consulting for Indenrigs- og Socialministeriet og Undervisningsministeriet (januar 2010) "Undersøgelse af det specialiserede hjælpemiddel- og kommunikationsområde".

Rigsrevisionen (2010) "Beretning til Statsrevisorerne om handicapindsatsen på uddannelses og beskæftigelsesområdet": [http://www.rigsrevisionen.dk/media\(1437,1030\)/04-2009.pdf](http://www.rigsrevisionen.dk/media(1437,1030)/04-2009.pdf).

Stamer, Naja Buono og Solveig Baltzer Nielsen (2008) "Vi er jo ikke en del af universitetets bevidsthed..." Danske Studerendes Fællesråd:
<http://www.dsfnat.dk/drupal/files/Samlet%20handicap%20rapport.pdf>.

Sundhedsstyrelsen (2005) "ICF – den danske vejledning og eksempler fra praksis – International klassifikation af funktionsevne, funktionsevnenedsættelse og helbredstilstand" udarbejdet af Marselisborg Centret: <http://www.sst.dk/publ/publ2005/SESI/ICFvejl/ICFvejl.pdf>.